

Wijk en gemeenschap

*Onderzoek naar het gemeenschapsgevoel van
de bewoners van de wijk Hatertse Hei*

B.P.M. Boitelle

Bachelorthesis Geografie, planologie en milieu (GPM)

Faculteit der Managementwetenschappen

Radboud Universiteit Nijmegen, augustus 2012

Wijk en gemeenschap

Onderzoek naar het gemeenschapsgevoel van de bewoners van de wijk Hatertse Hei

B.P.M. Boitelle

Bachelorthesis Geografie, planologie en milieu (GPM)

Faculteit der Managementwetenschappen

Radboud Universiteit Nijmegen, augustus 2012

Begeleiding: dhr. drs. R.F. Gielis

Studentnummer: 3057194

Voorwoord

Voor u ligt mijn bachelorthesis die is uitgevoerd ten behoeve van de afronding van bachelorfase van de opleiding Planologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Het is een onderzoek naar het gemeenschapsgevoel in de Nijmeegse wijk Hatertse Hei. Bij het kiezen van een onderwerp, kreeg ik de mogelijkheid om voor de gemeente Nijmegen een kleine stage uit te voeren. Het leek mij een goede keuze om de opgedane kennis van de afgelopen jaren in de praktijk uit te kunnen brengen. De gemeente zag de wijk als een kantelwijk, maar reeds uitgevoerd kwantitatief onderzoek wees dit niet aan. Het leek mij interessant om diepgaander kwalitatief onderzoek uit te voeren en zo een beter beeld van het gemeenschapsgevoel binnen de wijk te kunnen vormen en op die manier het gat tussen de theorie en de empirie van de gemeente te kunnen opvullen.

De uitvoering van het onderzoek is over het algemeen niet altijd even soepel verlopen. Het is daarom voor mezelf een goed leerproces geweest. Met name de werving van de respondenten verliep moeizaam. Daarom wil ik dit voorwoord graag gebruiken om dhr. Wim Cousijn van de gemeente Nijmegen te bedanken voor de gegeven achtergrondinformatie en de verwijzing naar de wijkraad. Natuurlijk wil ik ook mijn begeleider Ruben Gielis bedanken voor de goede begeleiding en het vertrouwen in de afronding van de thesis. Ook de respondenten wil ik bedanken voor hun medewerking.

Britt Boitelle,

Nijmegen, augustus 2012

Inhoud

<i>Voorwoord</i>	IV
1. Inleiding.....	1
1.1 Projectkader.....	1
1.2 Doelstelling.....	3
1.3 Vraagstelling.....	3
2. Theorie.....	5
2.1 Gemeenschap.....	5
2.2 Netwerkbenadering.....	6
2.3 Sociale relaties.....	8
2.4 Operationalisatie.....	10
3. Methodologie.....	12
3.1 Strategie.....	12
3.2 Respondenten.....	14
3.3 Interviewgide.....	15
4. Hatertse Hei.....	18
4.1 Fysieke omgeving.....	18
4.2 Demografie.....	19
4.3 Problematiek.....	20
5. Resultaten en analyse.....	22
5.1 Respondenten.....	22
5.2 Stefan.....	24
5.2.1 Burennetwerk.....	24
5.2.2 Familienetwerk.....	24
5.2.3 Vriendennetwerk.....	25
5.2.4 Gemeenschap en wijk.....	26
5.3 Paulien.....	27
5.3.1 Burennetwerk.....	27
5.3.2 Familienetwerk.....	28
5.3.3 Vriendennetwerk.....	29
5.3.4 Wijk en gemeenschap.....	30
5.4 Liesbeth.....	31

5.4.1 Burennetwerk.....	31
5.4.2 Vriendennetwerk.....	32
5.4.3 Familienetwerk.....	33
5.4.4 Wijk en gemeenschap	34
5.5 Jurgen	34
5.5.1 Burennetwerk.....	35
5.5.2 Familienetwerk.....	36
5.5.3 Wijk en gemeenschap	37
5.6 Wijk en gemeenschap in Hatertse Hei	38
6. Conclusie en reflectie	40
6.1 Conclusie	40
6.2 Reflectie.....	42
Literatuur.....	44
Bijlagen	47
Bijlage I: Samenvatting uitkomst wijkmonitor	48
Bijlage II: Interviewguide	49
Bijlage III: Interviewverslagen	50
Interviewverslag 1: Stefan.....	50
Interviewverslag 2: Paulien	52
Interviewverslag 3: Liesbeth	54
Interviewverslag 4: Jurgen	56

1. Inleiding

1.1 Projectkader

Het wijkbeleid staat hoog op de politieke agenda sinds minister Vogelaar. Waar voorheen veel meer op niveau van de stad of het dorp gedacht werd, is het wijkgericht beleid steeds meer ingebed bij lokale overheden. Een wijkaanpak betekent doorgaans het verbeteren van de woon- en leefomgeving in een specifiek gebied. Het grootste deel van de activiteiten die de gemeente in het kader van wijkbeleid onderneemt, valt dan ook onder het beleidsterrein openbare ruimte. De achterliggende gedachte hierbij, is dat de bewoners in de wijk zo prettig mogelijk moeten kunnen leven. En daarom proberen gemeenten op veel verschillende terreinen verbeteringen aan te brengen, onder het motto: 'schoon, heel en veilig' (Van Dijk, 2010). Daarbij heeft het stedelijk beleid in zijn diverse gedaanten sinds de Tweede Wereldoorlog (Musterd & De Pater, 1992) steeds berust op de koppeling tussen buurt en gemeenschap, als ware zij een Siamese tweeling (Hendriks, 1974). De discours die heerste, was dat buurt en gemeenschap onlosmakelijk met elkaar verbonden waren. Hierbij kan een buurt gezien worden als een wijk, waarbij de bewoners van de wijk een gemeenschap vormen.

Er is vanuit de wetenschap echter uit verschillende hoeken kritiek op deze gedachtegang. Zo zegt Duyvendak in zijn essay over de wijkaanpak: "De wijkgedachte, zo menen deze postmoderne denkers, appelleert aan een achterhaalde dorpsideologie waarin mensen nog harmonieus samenleefden en koffieleutend op de stoep zaten. Inderdaad, de dorpsideologie is nostalgie" (Duyvendak, 1999, p.26). Duyvendak probeert duidelijk te maken dat de tijden zijn veranderd en het idee van buurt en gemeenschap als Siamese tweeling achterhaald is. Wijken vormen niet meer automatisch ook gemeenschappen.

Duyvendak is niet de enige die vindt dat wijkbeleid niet altijd effectief kan zijn. De socioloog Van Doorn benadrukte in 1955 al dat het beleidsmatig werken op wijkniveau vaak niet werkte (Van Doorn, 1955). Om veranderingen binnen een wijk effectief door te kunnen voeren, is volgens Van Doorn gemeenschapszin binnen die wijk nodig. De wijk hoeft echter volgens hem niet voor de bewoners ook hun gemeenschap te zijn. Van Doorn trok in zijn roemruchte artikel *Wijk en Stad: Reële Integratiekaders?* de betekenis van de wijk als integratiekader in twijfel. Hij benadrukte dat er geen reden is te veronderstellen dat een locatie als een wijk een gemeenschap zou vormen, zich als gemeenschap zou laten plannen of een gemeenschap zou moeten zijn. De consequenties van Van Doorns betoog zijn nog onvoldoende theoretisch overdacht en empirisch onderzocht.

Daarbij komt dat de wijk niet voor alle bewoners dezelfde betekenis heeft. De wijk als geografisch schaalniveau is niet voor alle bewoners van grote betekenis. Mensen oriënteren zich deels op een kleinere schaal binnen de wijk, zoals de straat of de directe buren, en deels op een grotere schaal buiten de wijk, denk hierbij aan familie of lidmaatschappen bij verenigingen. Het idee van 'sociale samenhang' op wijkniveau is wellicht al snel een overschatting van wat bewoners met elkaar gemeen (willen) hebben (RMO, 2009). In het wijkgericht werken wordt er misschien wel ten onrechte vanuit gegaan dat de geografische grenzen van de wijk per definitie samenvallen met de grenzen van de sociale gemeenschap van wijkbewoners.

Bovenstaande discussiepunten zijn nog niet veel empirisch en theoretisch onderzocht, ondanks het feit dat wijkbeleid zo populair is in Nederland. Dit onderzoek zou verheldering kunnen brengen in deze discussie door deze argumenten te onderzoeken in een wijk. De wijk die onderzocht zal worden is de wijk Hatertse Hei in Nijmegen. De aanleiding hiervan is dat de gemeente Nijmegen de Hatertse Hei als een kantelwijk ziet: een wijk die mogelijk kan afglijden tot probleemwijk. Er is kwantitatief onderzoek gedaan naar de leefbaarheid binnen de wijk, maar hieruit valt niet te concluderen dat de wijk inderdaad aan het afglijden is. De belangrijkste uitkomsten van dit onderzoek zijn te vinden in bijlage I. Maar zoals Hortulanus (1999, p.44) zegt: "Ook bij typeringen van de leefbaarheid van een buurt komen we nog vaak obligate indicatoren tegen: voorzieningen, bouwperiode, eigendomsverhouding, criminaliteitscijfers, verhuismobiliteit, demografische opbouw van de bevolking, soms aangevuld met opmerkingen over de mate van sociale contacten, sociale controle of buurtcohesie. Op zich zeggen deze indicatoren niets. In de ene situatie zijn ze wel een indicator voor verval, in een andere weer niet." Hortulanus geeft daarbij het belang van sociaal-culturele factoren weer. Volgens hem zijn deze factoren belangrijker geworden voor het leefklimaat van buurten en zijn de indicatoren die in veel kwantitatieve onderzoeken gehandhaafd worden, niet voldoende. Voor de wijk Hatertse Hei zou onderzoek naar de gemeenschapszin een verklaring kunnen geven van de missende samenhang tussen cijfers en waarneming. Dit kan als een belangrijk onderdeel van leefbaarheid gezien worden en daarmee antwoord geven op de vraag van de gemeente of de wijk aan het afglijden is en of er extra maatregelen nodig zijn in de toekomst om de wijk niet af te laten glijden. Daarbij kan het ook verheldering geven over hoe de bewoners zelf tegen de wijk aankijken en of wijk en gemeenschap voor de bewoners met elkaar verbonden zijn of niet.

1.2 Doelstelling

Met dit onderzoek zal getracht worden om de gemeenschappen en het gemeenschapsgevoel van de bewoners van de wijk Hatertse Hei in kaart te brengen. Er zal onderzocht worden of de wijk voor de bewoners ook een gemeenschap vormt, of dat wijk en gemeenschap niet met elkaar overeenkomen. Er zal eerst met theorie meer duidelijkheid verschaft worden over het complexe begrip gemeenschap of community. Vervolgens zullen ook theorieën geraadpleegd worden over de koppeling van gemeenschap en wijk. Wat echter voorop zal staan in dit onderzoek, is de empirie. Met behulp van interviews zullen ervaringen van de bewoners over hun gemeenschappen beschreven en geïnterpreteerd worden. Dit zal een ander licht werpen op leefbaarheidsonderzoek in de wijk, door een aanvulling te leveren op de bestaande indicatoren voor leefbaarheid in de wijk die in beleid gehanteerd worden.

De doelstelling van dit onderzoek luidt dan als volgt:

De gemeenschap(-pen) van de bewoners van de wijk Hatertse Hei in kaart brengen, teneinde meer inzicht te krijgen in hoeverre de wijk en de gemeenschap met elkaar overeenkomen.

1.3 Vraagstelling

De vraag die in dit onderzoek centraal staat, luidt als volgt:

Van welke gemeenschap(-pen) maken de bewoners van de wijk Hatertse Hei deel uit en in hoeverre komen de grenzen van deze gemeenschap(-pen) overeen met de grenzen van de wijk?

Een antwoord op deze vraag zal gevormd worden met behulp van de volgende deelvragen:

1. Wat is een gemeenschap of community?
2. Welke theorieën bestaan er over de wijk en de gemeenschap en de wijk als gemeenschap?
3. Hoe ziet de gemeenschap van de bewoners van de Hatertse Hei eruit, als gekeken wordt naar de sociale netwerken en relaties, en welke rol speelt de wijk hierin?
4. Wat is het effect van bepaalde gebeurtenissen of problemen in de wijk op het gemeenschapsgevoel?
5. Vallen wijk en gemeenschap samen binnen Hatertse Hei?

De eerste twee deelvragen zullen deels beantwoord worden met behulp van literatuur. Deze theorie volgt hierna in hoofdstuk twee. Vervolgens zal in hoofdstuk drie de methodologie uiteengezet

worden. Na dit hoofdstuk volgt een hoofdstuk met meer informatie over de samenstelling en het ontstaan van de wijk Hatertse Hei. De vragen drie tot en met vijf zullen vooral met behulp van de interviews beantwoord worden. Deze resultaten zullen in hoofdstuk vijf gepresenteerd worden. De laatste deelvraag zal een concluderend antwoord geven aan het einde van het onderzoek, aan de hand van alle theorie en empirie. Deze conclusie zal het laatste hoofdstuk vormen van dit onderzoek. Gepaard met de conclusie zullen enkele aanbevelingen geformuleerd worden voor eventueel vervolgonderzoek.

2. Theorie

In dit hoofdstuk zal eerst het begrip gemeenschap in algemene zin uiteengezet worden, waarna twee theorieën over gemeenschap omschreven zullen worden, die als leidraad in dit onderzoek gebruikt zullen worden. De eerste theorie is de netwerkbenadering van Wellman en Leighton (1979). De netwerkbenadering is een reactie op de bestudering van gemeenschap door de studie van een buurt en op het wijkgericht voeren van beleid. Netwerken bestaan volgens Wellman en Leighton uit sociale relaties. Met de tweede theorie, die van Weber (1922), worden verschillende vormen van sociale relaties uiteengezet. De tweede theorie is een theorie die aansluit op de eerste theorie en hierop aanvulling geeft. Deze theorie over sociale relaties wordt in paragraaf 2.3 uiteengezet.

2.1 Gemeenschap

Gemeenschap is een woord dat veel gebruikt wordt. Ondanks dit veelvuldige gebruik van het woord gemeenschap of community, constateerden Bell en Newby (1974) meer dan 35 jaar geleden al dat het begrip even vaak ook vaag omschreven was. Daarin is sindsdien weinig verandering gekomen. Er is geen eenduidige definitie van het begrip gemeenschap. In een deel van de sociale theorieën wordt gemeenschap vooral in verband gebracht met sociale cohesie, waarbij sociale cohesie onderdeel is van het begrip gemeenschap. Zo verstond Nisbet (1980) onder gemeenschap alle relaties met een hoge graad van persoonlijke intimiteit, emotionele diepte, morele betrokkenheid, sociale cohesie en duurzaamheid. Het toonbeeld van gemeenschap was voor hem de familie. In deze verklaring is sociale cohesie onderdeel van gemeenschap. Maar andersom wordt het begrip gemeenschap in de wetenschappelijke literatuur ook als onderdeel van het begrip sociale cohesie gezien. Zo noemen Kearns en Forrest (2001) als belangrijk punt in hun theorie over sociale cohesie de contacten met burens. Maar voor al deze theorieën over gemeenschap of sociale cohesie, vormen sociale relaties de belangrijkste indicatoren.

Voor anderen is gemeenschap vooral verbonden met locatie. In 1955 bracht Hillery (Hillery, 1955) de definities in kaart die er in de sociologie van het begrip in omloop waren. Hij kwam tot maar liefst 94 verschillende definities en constateerde dat het begrip in het grootste deel van deze omschrijvingen betrekking had op mensen binnen een geografisch gebied.

Beide betekenissen zijn met elkaar vermengd geraakt. Onderzoekers van gemeenschappen hebben lange tijd een geografisch gebied als uitgangspunt genomen. Binnen een gebied kan dan van

meer of minder gemeenschap sprake zijn. Wordt in een buurt helemaal geen gemeenschap gevonden, dan is de locatie gedesintegreerd. Zo werden buurt en gemeenschap een Siamese tweeling (Blokland-Potters, 1998).

2.2 Netwerkbenadering

“Wie gemeenschap onderzoekt, moet niet bij de buurt beginnen”, zo stelt Barry Wellman (1979). Wellman heeft het zich de afgelopen veertig jaar tot levenswerk gemaakt te laten zien hoe gemeenschappen als netwerken zijn georganiseerd. Volgens Wellman (1996) is gemeenschap niet gebonden aan fysieke grenzen of groepen zoals een wijk of buurt, maar ontstaat vanuit netwerken en bestaat daarmee uit sociale relaties. Niet alleen Wellman heeft deze conclusie getrokken vanuit onderzoek naar gemeenschappen. Ook Wenger, McDermott en Snyder (2002) stellen dat mensen in steden vooral sociale binding en gemeenschap vinden in ‘non-neighborhood networks’. Op basis van de resultaten van een uitvoerig en diepgaand onderzoek naar de sociale relaties van de bewoners van East York, Toronto, stelde Wellman dat zij een grote hoeveelheid aan relaties hadden, die geografisch verspreid waren. Op die bevinding formuleerde Wellman vervolgens met zijn collega Barry Leighton vijf kritiekpunten op de bestudering van gemeenschap door de studie van een buurt. Deze kritiekpunten sloten aan op vijf redenen waarom deze benaderingswijze lange tijd dominant was (Wellman & Leighton, 1979).

Ten eerste moesten de onderzoekers ergens beginnen. De buurt of wijk was een eenvoudig af te bakenen onderzoekslocatie. Dit uitgangspunt van de buurt als gemeenschap leidde tot het vinden van gemeenschap. Het bestaan van lokale relaties, zo luidt de kritiek, hoeft echter nog geen buurt als zelfstandige entiteit te creëren en te legitimeren. Deze relaties hoeven immers ruimtelijk niet zo te zijn gespreid dat zij met administratief-geografische grenzen samenvallen.

Ten tweede leidde de voorstelling van een buurt als microkosmos, en van de stad als een optelsom van deze buurten, tot het gelijkstellen van buurt aan gemeenschap. Wellman en Leighton (1979) wijzen erop dat dit bij voorbaat en wellicht ook ten onrechte niet-lokale relaties van het onderzoek uitsluit.

Ten derde ontstond de koppeling waar ambtenaren grenzen van buurten op de plattegronden trokken om zo bureaucratische eenheden te scheppen. Die eenheden werden vervolgens neergezet als zelfstandige entiteiten. Wellman en Leighton brengen hier tegenin, dat de ruimtelijke kenmerken van de buurt zo te veel verklarende kracht krijgen toegeschreven. De buurt bestaat

niet vanzelf, maar is op tekenafels gemaakt. Wanneer deze eenheden bovendien het uitgangspunt voor beleid vormen, is er sprake van wat Gans 'fysiek determinisme' noemt (Gans, 1991).

Als vierde punt benoemen ze dat de belangstelling in de stadssociologie voor de ruimtelijke spreiding van sociale fenomenen ertoe geleid, dat men locatie niet als één, maar als dé belangrijkste organiserende factor is gaan beschouwen. Wellman en Leighton verzetten zich tegen de veronderstelling dat de ruimte de organisatie van sociale relaties bepaalt. Het overbruggen van afstanden brengt kosten met zich mee, bijvoorbeeld in tijd. Met mensen die relatief dichtbij wonen, kan men tegen relatief lage kosten sociale relaties onderhouden. Hierbij valt wel op te merken dat burenelaties aan deze nabijheid geen specifieke context ontleen, maar fysieke nabijheid alléén brengt nog geen relaties tot stand. Hiervoor is een sociale invulling nodig.

Als laatste argument noemen Wellman en Leighton de belangstelling die sociologen van meet af aan hebben gehad voor het vraagstuk van normatieve integratie. Vanuit die belangstelling bestudeerden onderzoekers de buurt als "an apparently obvious container of normative solidarity" (Wellman & Leighton, 1979, p. 367).

De netwerkbenadering zou een meer adequate bestudering van gemeenschap mogelijk maken. De essentie van gemeenschap zou niet in de ruimtelijke, maar in de sociale structuur gezocht moeten worden. Gemeenschappen zijn verzamelingen van sociale relaties, en de netwerkanalyse waarin relaties de primaire analyse-eenheid zijn, is het best geschikt om deze te onderzoeken. De oorsprong van de netwerkanalyse, met als grondlegger Bott (1957), kan langs verschillende lijnen worden getraceerd (Scott, 1991). Wellman en Leighton (1979) zien gemeenschap als die relaties in het persoonlijk netwerk die "sociable companionship and supportive resources" verschaffen. Het ankerpunt moet met hen informele en significante relaties onderhouden. Met informele relaties sluiten Wellman en Leighton professionals van gemeenschappen uit. Het gaat hen om intieme en actieve bindingen met burens, vrienden, collegae en verwanten waarmee men intensief en herhaaldelijk contact heeft. Bij sociale netwerken kunnen daarbij ook zes soorten burenelaties onderscheiden worden. Bewoners in wijken kunnen meerdere burenelaties tegelijk onderhouden. De volgende soorten burenelaties worden door Nauta onderscheiden (Broekman, 1980, pp.40-41): intieme (bezoek)contacten, oppervlakkige contacten, conflictcontacten, hulpcontacten, leencontacten en actiecontacten. Hierbij kan gesteld worden, dat deze vormen niet alleen op burenelaties toegepast kunnen worden, maar ook op relaties in algemene zin.

Het belang van de netwerkrelaties laten Wellman en Leighton afhangen van de vraag of de relaties (kunnen) worden aangewend voor het verkrijgen van hulpbronnen. Deze hulpbronnen bieden

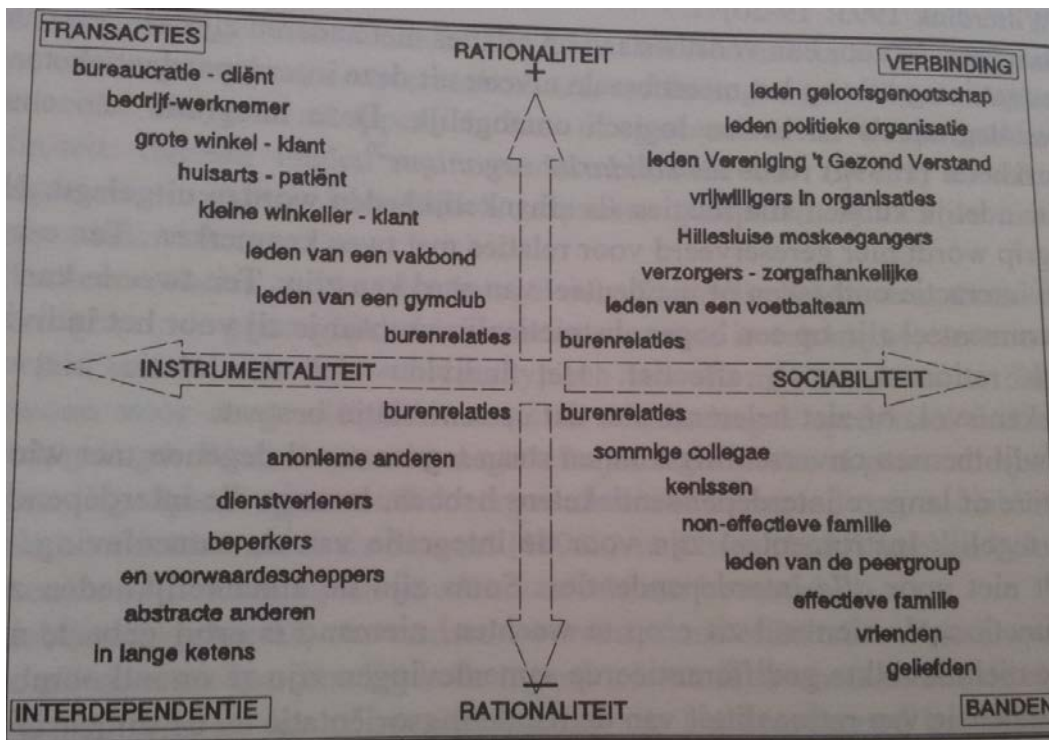
sociale steun: empathisch begrip, emotionele steun, materiële hulp of informatie.

Niet alleen Wellman en Leighton tonen het belang van netwerken voor gemeenschapszin. Ook Kearns en Forrest noemen dit belang bij sociale cohesie. Volgens Kearns en Forrest (2001, p. 2129) zijn wijkgebonden netwerken de sleutelementen van sociale cohesie. Door deze contacten leert men bijvoorbeeld wat tolerantie en samenwerking is en heerst er een gevoel van sociale orde en een gemeenschapsgevoel. Zij gaan dus echter wel uit van wijkgebonden gemeenschappen, maar benadrukken wel het belang van netwerken voor gemeenschapszin.

Bij sociale netwerken, hoort ook het begrip sociaal kapitaal, ofwel “de mate van sociale interactie binnen gemeenschappen en families” (Kearns & Forrest, 2000, p.999). Dit duidt op de normen en netwerken in de maatschappij die gezamenlijke actie onder zowel bewoners als de organisaties in een wijk mogelijk maken. Tegenwoordig wordt in onderzoek en beleid vaak gesteld dat sociale cohesie en gemeenschapszin vooral afhankelijk zijn van de sociale activiteiten en relaties binnen woonwijken. Sociaal kapitaal speelt dus ook een vooraanstaande rol bij het vormen van een maatschappij met een goede sociale cohesie en gemeenschapszin. Vooral ook, omdat zonder de aanwezigheid van sociaal kapitaal, beleid op dit gebied niet effectief is (Kearns & Forrest, 2001, p. 1010). Bourdieu (1986, p. 249) gaat nog dieper in op het begrip sociaal kapitaal. Hij benoemt hierbij ook het belang van de grootte van iemands netwerk. Hoe groter het netwerk, hoe groter het sociaal kapitaal, en hoe groter het gezamenlijke draagvlak zal zijn om belangen te behartigen.

2.3 Sociale relaties

Persoonlijk relaties en netwerken kunnen verschillende vormen aannemen. De netwerkanalytici vatten sociale relaties op als alle verbindingslijnen tussen één persoon en andere personen. Dus de netwerken bestaan uit sociale relaties. Sommige relaties bestaan door feitelijke ontmoetingen met anderen, andere relaties bestaan via-via. Verbindingslijnen tussen individuen of groepen worden, in navolging van Weber (1922), sociaal genoemd wanneer de betrokkenen in hun betekenisgeving op elkaar zijn gericht.

Afbeelding 1: Soorten relaties volgens Weber (bron: Blokland-Potters, 1998, p. 120)

In afbeelding 1 worden vier verschillende soorten sociale relaties volgens Weber (1922) weergegeven met hun kenmerken, namelijk: transacties, verbinding, banden en interdependentie. Transacties zijn de sociale relaties met een instrumenteel-rationele instelling. Dit zijn geen sociale relaties, maar relaties waarbij de een iets afneemt van een ander, of waarbij sprake is van een ruil. Verbindingen zijn de sociale relaties gebaseerd op waarde-rationaliteit, waarbij dus wel sprake is van een min of meer sociale relatie. Banden zijn de sociale relaties die affectief zijn georiënteerd, waarbij rationaliteit eigenlijk geen rol speelt. De banden en verbindingen delen het sociale aspect met elkaar. In dat opzicht verschillen deze twee soorten relaties van de instrumentele relaties. Sociabiliteit wordt vaak gebruikt als synoniem voor gezellig samenzijn of gezelschap. Het is geen term die uitblinkt in helderheid (Blokland-Potters, 1999). Uitgaande van de verschillende betekenissen die het begrip in de woordenboeken heeft, blijkt het wel een adequate term om de twee varianten van niet-instrumentele relaties te beschrijven, omdat zij zowel affiniteit als affectiviteit omvatten. Affiniteit door gedeelde waarden kan leiden tot relaties van sociabiliteit, omdat mensen op grond van de overeenkomsten verbindingen met elkaar aangaan. Gedeelde waarden scheppen affiniteit: mensen vinden een overeenkomst waardoor zij zich tot elkaar aangetrokken voelen. Metaforisch gesproken groeperen zij zich zo in een horizontaal vlak (Blokland-Potters, 1998).

Affectieve relaties spreken tot het gevoel. Sociabiliteit kan dan staan voor gezelligheid: de genoeglijkheid die mensen ervaren in een kleine, vertrouwde groep. Deze relaties dienen 'gewoon voor de gezelligheid' zoals in alledaagse spreektaal wel eens gezegd wordt. Waar de emoties negatief zijn, is de relatie al gauw allesbehalve gezellig. Spanning en conflict zorgen niettemin even goed voor sociabiliteit. Zoals conflicttheoretici als Simmel (1908) en Coser (1956) hebben betoogd, kan ook conflict het bijeen houden van mensen bevorderen (Blokland-Potters, 1998). Kort samengevat: sociabiliteit kenmerkt door affiniteit verbindingen en door affectiviteit banden. Zij is de tegenpool van instrumentaliteit, de eigenschap van relaties die in het teken staan van het berekenend bereiken van doelen.

Instrumentele relaties gaan per definitie gepaard met een rationele gezindheid. Kan een sociale relatie dan instrumenteel, niet-rationeel en niet-sociabel zijn zoals het vierde kwadrant in figuur 1 suggereert? Dat kan alleen als een relatie niet langer een sociale relatie is zoals Weber die omschrijft. Dat wil zeggen dat de actoren in de betekenis die zij het handelen geven, niet op elkaar zijn gericht. In dat geval is er sprake van interdependenties.

Interdependentie is een term die gehanteerd wordt door figuratie-sociologen die zich in het bijzonder door het werk van Elias hebben laten inspireren. Zij omschrijven interdependentie wel als de notie dat mensen op verschillende wijzen van elkaar afhankelijk zijn (Wilterdink, 1993). Uiteindelijk kunnen alle relaties als afhankelijkheden worden uitgelegd. Het begrip wordt hier gereserveerd voor relaties met twee kenmerken. Ten eerste kan interactie ontbreken of incidenteel van aard zijn. Ten tweede kan zij instrumenteel zijn op een hoger abstractieniveau, maar is zij voor het individu noch rationeel, noch affectief. Het individu ziet de relatie niet als betekenisvol, of ziet helemaal niet dat er een relatie bestaat (Blokland-Potter, 1998).

2.4 Operationalisatie

De beschreven theorie in voorgaande paragrafen zal de leidraad vormen voor dit onderzoek. De gehanteerde definitie van gemeenschap of community in dit onderzoek, is die van de netwerkbenadering. Met andere woorden: gemeenschappen zijn netwerken die bestaan uit sociale relaties. Gemeenschappen zijn dus sociaal bepaald en niet geografisch.

Bij verschillende netwerken wordt in dit onderzoek verwezen naar burennetwerken, vrienden-netwerken, familienetwerken en collega-netwerken. Dit zijn netwerken die door Wellman en Leighton vernoemd zijn. Hierbij worden formele relaties, met bijvoorbeeld hulpverleners uitgesloten. Wellman en Leighton (1979) zien gemeenschap als die relaties in het persoonlijk netwerk die

“sociable companionship and supportive resources” verschaffen. Die hulpbronnen zijn belangrijk om het belang van de netwerkrelaties aan te duiden. Deze hulpbronnen bieden sociale steun: empathisch begrip, emotionele steun, materiële hulp of informatie. Ook belangrijk bij netwerken, is het sociaal kapitaal. Ofwel het gezamenlijke belang en draagvlak binnen netwerken, waardoor veranderingen bewerkstelligd kunnen worden. Dit is met name belangrijk voor de vraag in hoeverre de wijk belangrijk is voor de gemeenschap. Wanneer het sociaal kapitaal groot is, zullen veranderingen in de wijk doorgevoerd kunnen worden.

De beschreven netwerken bestaan uit sociale relaties. De vormen van sociale relaties die in dit onderzoek gehanteerd zullen worden, zijn de vier vormen die Weber (1922) omschrijft. Namelijk transacties, verbinding, interdependentie en banden. De aard van de relaties, dus de mate van sociabiliteit en rationaliteit, bepalen tot welke vorm een relatie behoort. Met behulp van de aard van de sociale relaties, zal ook het belang van het netwerk waartoe deze relaties behoren bepaald kunnen worden. Ook worden hierbij de soorten contacten van Nauta aangehaald. Hij heeft deze soorten alleen bedoeld voor burenccontacten, maar in dit onderzoek zullen deze soorten ook aangehaald worden om andere contacten te categoriseren. Ter visualisatie zullen de sociale relaties geordend worden op basis van de aard van de relaties en weergegeven in een schema zoals die in figuur 1 te zien is.

In het kader van dit onderzoek is het interessant om uit te vinden hoe intensief de verschillende netwerken zijn en op welke schaal deze netwerken zich bevinden. Bij schaal moet men denken aan een indeling van binnen en buiten de wijk. Deze indeling kan ook weer verder opgedeeld worden in verschillende niveaus. Bij binnen de wijk kan gekeken worden naar buurtniveau en wijkniveau. Buiten de wijk zijn ook verschillende schaalniveaus te vinden. Buiten de wijk kan net in de aangrenzende wijken zijn, waarbij dit ook herkend kan worden als wijkniveau, wanneer deze netwerken zeer dicht bij de wijk liggen. Een stap verder wordt gekeken naar binnen de stad of gemeente Nijmegen. Daarna volgt buiten de stad. De laatste is een groot schaalniveau met een breed bereik. Wanneer hiernaar gekeken wordt, kan gezien worden hoe belangrijk de wijk voor bewoners is. Wanneer een intensief netwerk zich binnen de grenzen van de wijk bevindt, kan dat gezien worden als een gemeenschap op zowel sociaal als geografisch vlak. Maar wat in dit onderzoek voorop zal staan, is de mening van de respondent. Wat vindt de respondent belangrijk en hoe ziet de respondent zijn gemeenschap en zijn wijk? Ziet de respondent zijn wijk als gemeenschap of is dit niet belangrijk en zijn juist de relaties bepalend voor het gemeenschapsgevoel? In het volgende hoofdstuk zal op basis van deze theorie een interviewgide gemaakt worden, waarmee getracht wordt antwoord op deze vragen te geven.

3. Methodologie

In dit hoofdstuk zal de methodologie beschreven worden. Eerst zullen de onderzoeksstrategieën beschreven worden, die in dit onderzoek gebruikt zijn. Daarna zal een beschrijving volgen over de werving van de respondenten. Ten slotte zal met behulp van de theorie en operationalisatie in hoofdstuk 2 de totstandkoming van de interviewgide verhelderd worden. De complete interviewgide is terug te vinden in bijlage II op pagina 49.

3.1 Strategie

Voor dit onderzoek zullen een aantal strategieën gebruikt worden. Het onderzoek zal van kwalitatieve aard zijn. Omdat in het projectkader al naar voren is gekomen dat er in de wijk al uitvoerig kwantitatief onderzoek is gevoerd, is kwalitatief onderzoek een logische keuze waarbij triangulatie bevorderd wordt. Triangulatie wil zeggen dat er meer metingen worden verricht vanuit verschillende invalshoeken (Teunissen, 1985). Omdat het onderzoek zich richt op één bepaalde wijk binnen de stad Nijmegen, kan gesproken worden van een case study waarbij diepgang belangrijk is. Kwalitatief onderzoek is een paraplubegrip waaronder verschillende tradities en stromingen vallen met elk hun eigen manieren om het onderzoek aan te pakken (Creswell, 2007). Zij hebben gemeen dat ze tot doel hebben gedragingen, ervaringen, beleving en ‘producten’ te beschrijven, te interpreteren en te verklaren door werkwijzen die de natuurlijke omgeving zo min mogelijk verstoren. Hier is gekozen voor een case study, omdat het al een vooraf begrensde onderzoekscausus is, namelijk de wijk Hatertse Hei. Een case study is een kwalitatieve benadering waar binnen een gesloten systeem (een casus) door middel van gedetailleerde, diepgaande datacollectie van meerdere bronnen wordt bestudeerd (Creswell, 2007).

Er zijn drie belangrijke kenmerken van kwalitatief onderzoek, namelijk de betekenisgeving, een open onderzoeksprocedure en de aard van de uitkomsten. Kwalitatieve onderzoekers willen de betekenissen en gedragingen van mensen beschrijven en ze zo mogelijk begrijpen en verklaren. Daarom wordt ook wel gezegd dat in kwalitatief onderzoek noodgedwongen niet zoveel onderzoekseenheden (situaties, organisaties, personen) worden onderzocht, maar dat er wel veel kenmerken of aspecten van die eenheden worden bestudeerd. Hoe kunnen onderzoekers erachter komen wat het perspectief van andere mensen is op hun sociale omgeving? Om dat perspectief, ook wel emic perspective genoemd (Teunissen, 2005), te leren kennen, zetten onderzoekers zichzelf in om data te verzamelen. Methoden van dataverzameling die kennismaking met de leefwe-

reld mogelijk maken, zijn onder meer participerende observatie en open interviews. Kenmerkend voor deze methoden is dat de uitvoering van tevoren in het onderzoeksplan niet helemaal is vast te leggen. Wel moet vooraf zo veel mogelijk bedacht en vastgelegd worden in het onderzoeksplan. Veel hangt af van wat er zich tijdens het onderzoek in het veld afspeelt. Ook in dit onderzoek was flexibiliteit belangrijk bij relevante veranderingen en gebeurtenissen in het veld gedurende het onderzoek. Standaardisatie van de methode zou dit in de weg staan. In verband met kwalitatief onderzoek spreekt men daarom over een open procedure: tijdens het onderzoek worden veel beslissingen ter plekke genomen door de onderzoeker, omdat het niet anders kan. Dit brengt naast mogelijkheden ook beperkingen met zich mee. (Teunissen, 2005). Denk hierbij aan het afwijken van het initiële onderzoeksplan, door onverwachte gebeurtenissen.

In dit onderzoek is eerst een theoretisch kader gevormd over wat de definitie van gemeenschap is aan de hand van literatuurstudie. Literatuur wordt in kwalitatief onderzoek meestal niet gebruikt om er hypothesen uit af te leiden, maar wel om te leren in welke termen er over het veld wordt gedacht, hoe het onderzoek tot op heden is aangepakt en wat dat heeft opgeleverd. Vervolgens is empirisch onderzoek gevoerd. Dit is gedaan door middel van interviews die gehouden zijn. Deze zullen een grotere rol innemen in het onderzoek dan de literatuurstudie. Wat met dit onderzoek bereikt moet worden, is het achterhalen hoe de gemeenschap van de bewoners van de wijk eruit ziet en hoe men denkt, wat men vindt en hoe men zich in de gemeenschap en de wijk voelt. Zoals Joop Teunissen (in: 't Hart et. al., 2005, p.261) ook wel zegt: “kwalitatieve onderzoekers willen de betekenissen en gedragingen van mensen beschrijven en ze zo mogelijk begrijpen en verklaren.” Dit zou niet bereikt kunnen worden met enkel literatuurstudie, maar vergt empirische diepgang en een open procedure. Er wordt verwacht dat wetenschap objectief is. Wetenschap is echter mensenwerk en daardoor dus niet volledig objectief. Kwalitatief onderzoek gaat er van uit dat wetenschap niet objectief is. Als wetenschapper ben je onderdeel van de wereld en neem je je eigen wereldbeeld mee. In kwalitatief onderzoek wordt gestreefd naar begrip van inzicht van beweegredenen van handelen. Dat is wat kwalitatieve wetenschappers als uitgangspunt hebben. Wetenschap heeft geen objectieve feiten. Een belangrijk onderdeel bij kwalitatief onderzoek is dus het interpreteren van subjectieve gegevens en staat in dit onderzoek dan ook centraal.

Het datamateriaal wordt, zoals reeds aangegeven, verzameld door middel van interviews. Een interview is de meest gebruikte vorm van verzameling van datamateriaal. In dit onderzoek is hiervoor gekozen, omdat gegevens verkregen moeten worden die niet door middel van observatie te verkrijgen zijn. Belangrijk om te achterhalen, is wat voor de geïnterviewde persoon de specifieke kijk op het probleem is. Ofwel in de schoenen van die persoon verplaatsen. Een “emic perspective of insider’s perspective” verkrijgen (Teunissen, 2005). De interviews zijn semigestructureerd,

waarbij veel vrijheid is voor eigen inbreng van de respondent. De interviewguide zal worden opgesteld aan de hand van de theorie over netwerken en sociale relaties die reeds uiteengezet is in hoofdstuk twee. Later in dit hoofdstuk zal de totstandkoming van de interviewguide aan bod komen. De interviews worden opgenomen met een memorecorder. Ook worden hierbij aantekeningen gemaakt over de belangrijkste inhoud van het gesprek. Vervolgens zal dit datamateriaal gecategoriseerd worden aan de hand van de theorie en de interviewguide. De data wordt gecategoriseerd aan de hand van de verschillende sociale relaties. De aard van deze relaties bepalen hoe belangrijk deze voor de persoon zijn en van welk netwerk deze deel uitmaken. Hieruit volgen interviewverslagen, die vervolgens worden gebruikt bij de analyse en interpretatie.

3.2 Respondenten

De respondenten zijn benaderd met behulp van een ingang verkregen door de heer Cousijn, wijkmanager van stadsdeel Nijmegen-zuid. Deze ingang is de wijkraad van Hatertse Hei. Meer respondenten werden verkregen met behulp van het snowball-effect (Teunissen, 2005). Dit betekent dat initiële respondenten poorten openen naar meerdere respondenten via hun contacten en relaties binnen de wijk. Dit heeft echter wel mogelijk tot consequentie dat de resultaten kwalitatief minder zijn en daarbij ook minder divers. Maar op deze manier worden wel meer respondenten benaderd, die anders niet benaderd zouden worden. Gestreefd wordt naar een zo hoog mogelijk aantal respondenten wat binnen de beschikbare tijd reëel is. Daarbij wordt ook gestreefd naar een zo hoog mogelijke diversiteit van de respondenten. Dit komt de betrouwbaarheid van het onderzoek ten goede. Denk bij diversiteit aan waar de respondent in de wijk woont, het geslacht, leeftijd, samenstelling van woonsituatie. Ofwel de demografische achtergrond. Divers zijn de respondenten wanneer deze in verschillende categorieën vallen van deze demografie. De beschrijving van de respondenten is te vinden in hoofdstuk 5. De interviews worden opgenomen met een memorecorder en hierna verwerkt in verslagen. De verslagen zullen de belangrijkste antwoorden op de vragen bevatten. De respondenten zullen ook geciteerd worden, omdat juist hun meningen naar voren moeten komen en deze zo objectief mogelijk verwerkt moeten worden. In hoofdstuk vijf zullen de resultaten van in de interviews in verband worden gebracht met de opgestelde theorie uit hoofdstuk twee. Met behulp van deze resultaten zullen de deelvragen, die opgesteld zijn in paragraaf 1.3, beantwoord worden.

3.3 Interviewguide

In hoofdstuk twee is al naar voren gekomen wat de belangrijkste theorie over gemeenschap is. Hierbij werd gekozen voor de theorie van Leighton en Wellman (1979) over gemeenschappen als netwerken waarin de geografische betekenis niet meer van belang is. Gemeenschappen zijn sociale netwerken van mensen en zijn niet geografisch bepaald. Volgens Leighton en Wellman wordt er door beleidsmakers ten onrechte vanuit gegaan dat gemeenschappen gelijk staan aan buurten of wijken. Gemeenschap is meer sociaal bepaald dan geografisch. Deze gemeenschappen bestaan dus uit netwerken. Die netwerken worden op hun beurt weer gevormd door verschillende vormen van sociale relaties. Dat is een top-down benadering van gemeenschappen volgens Leighton en Wellman. Wanneer hun theorie bottom-up, of via inductie, benaderd wordt, begint men bij de sociale relaties.

De eerste vragen die gesteld worden, zijn algemene demografische vragen om een duidelijker beeld te krijgen van de situatie van de respondent. De vragen die hierbij gesteld zullen worden, zijn onder andere : Hoe lang woont persoon er al? Hoe is respondent hier terecht gekomen en waar heeft respondent voorheen gewoond? Had de respondent deze wijk specifiek in gedachten om te wonen of is respondent hier per toeval terecht gekomen? Hoe lang denkt persoon hier nog te wonen? Wanneer respondent er graag woont, zal deze er waarschijnlijk nog lang willen wonen. Hoe is de samenstelling? (met wie woont persoon er?) Hoe ziet dagelijks leven er uit? Gaat persoon naar school/werk? Waar? Met deze laatste vragen wordt al aangestuurd naar de persoonlijke relaties en netwerken en op welke schaal zich deze bevinden. Wel moet hierbij gezegd worden dat de volgorde van deze vragen vrij staat en de vragen ook niet letterlijk gesteld hoeven worden, omdat de respondent veel vrijheid heeft om te antwoorden en voor eigen inbreng.

In dit onderzoek is bij de totstandkoming van de interviewguide gekozen voor een inductieve benadering van de theorie. Er zal dus eerst gekeken worden naar de sociale relaties van de respondent en welke vormen deze aannemen, waarna via deze sociale relaties ook de netwerken gevonden kunnen worden. Vragen die hierbij gesteld kunnen worden, zijn vragen over de contacten met burens, vrienden en familie. Vragen die daarbij gesteld kunnen worden, gaan over de intensiteit en frequentie van bezoeken en over het persoonlijke belang bij de relaties. De vragen die hieruit komen, zijn: Contact met burens, familie vrienden: hoe vaak? Wanneer? Hoe belangrijk? Wie zijn het belangrijkste? Frequentie van de verschillende contacten? Waar wonen de personen waarmee persoon sociale relaties heeft? Hoe intensief zijn de contacten? Is persoon lid van een (sport-)vereniging? Zo ja, waar en hoe intensief? Binnen welke grenzen vallen de meeste contac-

ten? Vallen relaties en netwerken binnen de wijk? Voorziet de wijk in mogelijkheden voor sociale contacten? Vindt persoon sociale (intensieve) contacten in de wijk belangrijk?

Waarna doorgevraagd kan worden over de inhoud van die contacten en wat voor soort contacten dit zijn. Ook de frequentie en de intensiteit van de contacten is hierbij belangrijk. Er is gekozen om niet de exacte bewoording van de soorten contacten en sociale relaties te gebruiken bij de vragen in de interviews, omdat de respondent zoveel mogelijk vrijheid moet houden in zijn beantwoording. Er worden geen woorden in de mond gelegd van de respondent. Wel zal zoveel mogelijk doorgevraagd worden na ieder antwoord, om op die manier dieper in te kunnen gaan op de antwoorden van de respondent. Zo zal een zo goed mogelijk beeld gevormd kunnen worden van de sociale relaties en netwerken van de respondent en op die manier dus van de gemeenschap(-pen) van de respondent. De resultaten zullen weergegeven worden per netwerk wat gevonden is. Daarna zullen deze netwerken verder geanalyseerd en geïnterpreteerd worden in wat die netwerken voor die persoon inhouden.

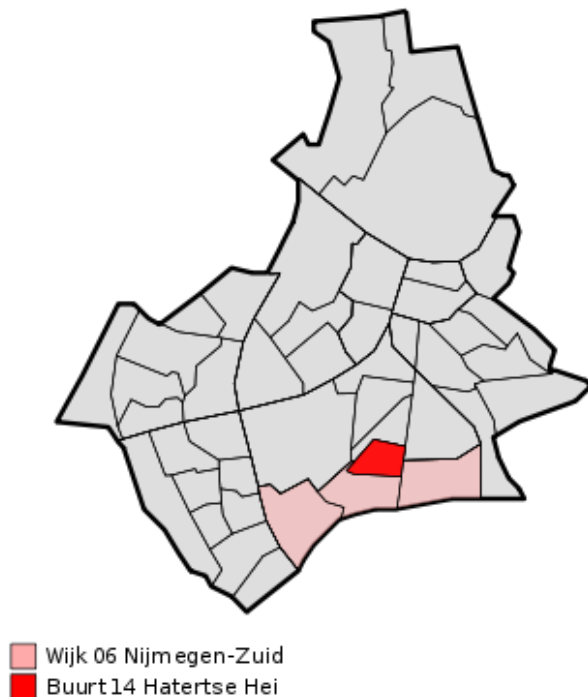
Daarnaast is ook gekozen om wel een aantal vragen over de wijk te stellen. Dit gaat min of meer in tegenstrijd met de theorie. Maar omdat de gemeente Nijmegen heeft aangegeven bang te zijn dat Hatertse Hei een kantelwijk is, is het toch interessant om de meningen van de bewoners daarover te horen. Ook kan hierbij sociaal kapitaal aangehaald worden. Wanneer het sociaal kapitaal niet groot is, zal het voor de gemeente Nijmegen ook moeilijk zijn om veranderingen in die wijk door te kunnen voeren. Vragen die hierbij gesteld worden zijn: Wat ziet persoon als zijn/haar buurt? Deze eerste vraag is vooral belangrijk wanneer naar het schaalniveau van netwerken kijkt. Wanneer men bijvoorbeeld veel vrienden in aangrenzende wijken heeft, kan dit wellicht voor de respondent gelden als zijn of haar buurt/wijk en dan zou gesteld kunnen worden dat gemeenschap en wijk wel met elkaar overeenkomen. Andere vragen die hier gesteld kunnen worden, zijn: Ziet persoon (sociale) problemen in de wijk? Denk hierbij aan de gesignaleerde problematiek rondom Citroenvlinderstraat door gemeente Nijmegen. Heeft persoon hier zelf ervaringen mee? Zijn er plekken in de wijk die persoon mijdt? Hebben de gesignaleerde problemen gevolgen voor de netwerken en sociale contacten van persoon in de buurt? Heeft persoon zelf verbeterpunten? Vindt persoon de wijk een fijne plek om te wonen? Wat is volgens persoon een 'goede buurt'? En heeft persoon dit zelf ervaren? Deze volledige interviewgide is te vinden in bijlage II.

Wat echter voorop staat bij dit onderzoek, is dat de interviewgide slechts een leidraad is voor de interviews. Niet alle vragen staan er in en deze gide zal ook niet letterlijk gebruikt worden bij de interviews. De openheid van het interview staat voorop, mede als de vrijheid om door te vragen en de vrijheid van de respondent om te antwoorden. De interviews worden verwerkt in verslagen

en aan de hand van deze verslagen geanalyseerd. Analyseren is de verwerking van de gegevens tot resultaten en conclusies. De analyse van teksten met het doel om de achterliggende betekenis ervan te achterhalen, verloopt anders dan wanneer de gegevens bestaan uit getallen (Boeije, 2005). Hierna volgen kort enkele stappen die gezet zijn in de analyse. Er is begonnen met het nauwkeurig doornemen van de verzamelde gegevens. De opnames zijn vaker overnieuw beluisterd en de aantekeningen zijn meerdere malen doorgenomen. Hierbij zijn de gegevens gecategoriseerd en herschreven in verslagen. Het proces waarin onderzoekers gegevens categoriseren en deze categorieën benoemen met één of meer trefwoorden noemt men coderen (Boeije, 2005). De gegevens zijn gecategoriseerd onder verschillende relaties, netwerken en de daarbij behorende kenmerken en schaalniveaus. Dit is een cyclisch proces geweest, waar bij de analyse steeds gebruik is gemaakt van alle aanwezige datamateriaal. Dus zowel de opnames, de aantekeningen als de verslagen.

4. Hatertse Hei

In dit hoofdstuk zal de wijk, waar het in dit onderzoek om draait, omschreven worden. Eerst zal de totstandkoming van de wijk en de fysieke omgeving beschreven worden. Hierna volgt een beschrijving van demografie. De wijk Hatertse Hei ligt in stadsdeel Zuid van de stad Nijmegen. Op onderstaande afbeelding is weergegeven waar de wijk ligt.

Afbeelding 2: Ligging Hatertse Hei in Nijmegen (Bron: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map_-_NL_-_Nijmegen_-_Wijk_06_Nijmegen-Zuid_-_Buurt_14_Hatertse_Hei.svg)

4.1 Fysieke omgeving

De Hatertse Hei was ooit een uitgestrekt heidelandschap dat grensde aan de bossen en moerasen van de huidige wijken Lindenholt en Dukenburg. De bebouwing die er was, bestond uit lintbebouwing aan de grote wegen. Omdat er na de Tweede Wereldoorlog een groot tekort aan woningen was, werd rondom en binnen de reeds bestaande lintbebouwing van de vooroorlogse woningen aan de grote wegen, hofjes en etagewoningen gebouwd. De hofjesbuurt werd ontworpen door de architecten J.G. Deur en C. Pouderoyen in de traditionalistische stijl van de Bossche School (Nijmegen, 2011). Centraal in de wijk staat de sterflat, die tussen 1955 en 1958 werd gebouwd en met zijn twaalf verdiepingen het eerste hoge flatgebouw van Nijmegen was. Deze ster-

flat wordt nog steeds gezien als het herkenningspunt van de Hatertse Hei. De Wijk wordt omsloten door de St. Annastraat, de Slotemaker de Bruïneweg, de Hatertseweg en de Heiweg en is behoorlijk dichtbevolkt met ongeveer 34 woningen per hectare. Het beeld van de wijk wordt vooral bepaald door rijtjeswoningen in blokverkaveling of zogenaamde 'tuintuinen'. Dit zijn de Insectenbuurt, de Vlinderbuurt en de Bouwlandbuurt, die ontstaan zijn in de periode 1950-1960. In deze wijken is bijna geen openbaar groen te vinden, maar door de tuinen is er echter geen sprake van een hele groenloze wijk. De woningen in de wijk zijn inmiddels minstens 50 jaar oud en nog redelijk goed voor gebruik, alhoewel ze soms wel krappe afmetingen hebben met een beperkt wooncomfort. De laagbouwwoningen zijn hoofdzakelijk koopwoningen, de etagebouw bevindt zich in de huursector, al zijn er ook veel van verkocht in de afgelopen jaren. Ook komen er in de wijk veel vooroorlogse laagbouwwoningen voor, die vooral te vinden zijn aan de oude hoofdwegen en kan dus gesproken worden van een afwisselende wijk met daarin mensen van alle soorten en maten (Nijmegen, 2011).

4.2 Demografie

De wijk Hatertse Hei heeft een inwonertal van 4043 mensen. Dit zijn de getallen volgens de laatste stad- en wijkmonitor van de gemeente Nijmegen (Gemeente Nijmegen, 2011). De verdeling van mannen en vrouwen is vrijwel gelijk. Er wonen namelijk 2081 vrouwen en 1962 mannen in de wijk. Wel valt op, dat er voornamelijk mensen van 25 jaar en ouder in de wijk wonen. De verdeling van leeftijd is in onderstaande tabel weergegeven.

Leeftijd	0-14 jaar	15-24 jaar	25-49 jaar	50-64 jaar	65+
Aantal	651	609	1556	731	496

Tabel 1: Inwoners per leeftijdscategorie

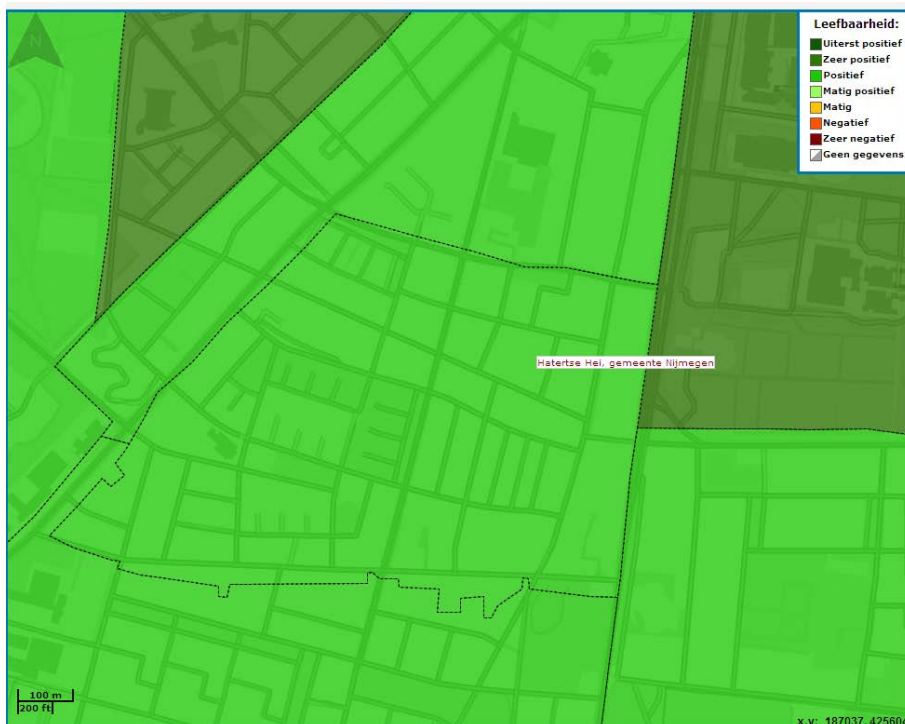
Wanneer gekeken wordt naar de huishoudens van de inwoners, valt op dat de meeste huishoudens bestaan uit alleenwonende mensen. Hierna volgen de samenwonende mensen of de echtparen. De huishoudens zijn weergegeven in tabel 2.

Huishouden	Alleenwonend	Samenwonend/ Echtpaar	1- oudergezin	2- oudergezin	Vrij huis	anders	Totaal
Aantal	775	488	102	416	78	13	1872

Tabel 2: Huishoudens in Hatertse Hei

4.3 Problematiek

Hatertse Hei komt uit de wijkmonitor als een gemiddelde en stabiele wijk (Gemeente Nijmegen, 2011). Dit is ook het oordeel van de bewoners van de wijk. Professionals zien sinds 2009 ook een aantal positieve ontwikkelingen, zoals de betrokkenheid van bewoners bij wijkzaken en een nieuwe bewonersorganisatie. Verder benoemen de bewoners en professionals diverse sterke punten, zoals de gunstige ligging nabij winkels en ziekenhuis, goede busverbindingen, het nieuwe medisch centrum, het groen in de buurt en de jaarlijkse Hatertse Hei Zomerdag. Een verwachting voor de toekomst is een lichte vergrijzing, maar ook meer jeugd en jongeren. De algemene oordelen over de wijk en bevolkingskenmerken vallen overwegend neutraal en gemiddeld uit. Ook de landelijke Leefbaarometer (Rijksoverheid Nederland, 2010) kwalificeert de leefbaarheid in Hatertse Hei als positief en stabiel. Op onderstaande afbeelding is het oordeel van de leefbaarometer uit 2010 over de wijk Hatertse Hei te zien.

Afbeelding 3: Leefbaarometer Hatertse Hei 2010 (Bron: www.leefbaarometer.nl)

In 2009 liet de wijk volgens een aantal betrokkenen een negatieve ontwikkeling zien, hoewel men destijds geen deelgebieden kon onderscheiden die specifieke aandacht vroegen. Men gaf aan deze wijk de status 'kantelwijk'. Met kantelwijk doelt men hier op een wijk die mogelijk kan afglijden tot probleemwijk, wanneer geen extra (preventieve) maatregelen getroffen worden. Nu zien de meeste wijkprofessionals en bewonersorganisaties vooral stabiliteit in de wijk, en ook positieve ontwikkelingen. Er is echter ook een signaal dat er de komende jaren wat meer preventieve aandacht voor de wijk moet zijn, omdat er enige sociale- en fysieke risico's worden gezien. Ook de monitor wijst de monitor op aandachtspunten. Zo geven de professionals aan dat er preventieve aandacht moet zijn voor sociale problemen en de kwaliteit van de woningen en de woonomgeving. Het betreft daarbij met name de Hofjesbuurt en de Citroenvlinderstraat en omgeving. Hier bevinden zich flatcomplexen uit de 50-er en 60-er jaren met nogal wat huishoudens die extra zorg nodig hebben en een toenemend aantal overlast gevende huurders. Ook is aandacht gewenst voor de overlast van in de wijk woonachtige laagopgeleide jongeren. Een aandachtspunt op verkeersgebied zijn enkele doorgaande wegen in de wijk, zoals de Jacobslaan. Ook is er sprake van leegstaande winkelpanden, die overigens ook weer mogelijkheden bieden voor nieuwe ondernemers.

5. Resultaten en analyse

In dit hoofdstuk volgt een uiteenzetting en analyse van de resultaten. Eerst zal een korte omschrijving van de respondenten gegeven worden. Hierna worden per respondent de resultaten uiteengezet en geanalyseerd aan de hand van de omschreven theorie uit hoofdstuk twee.

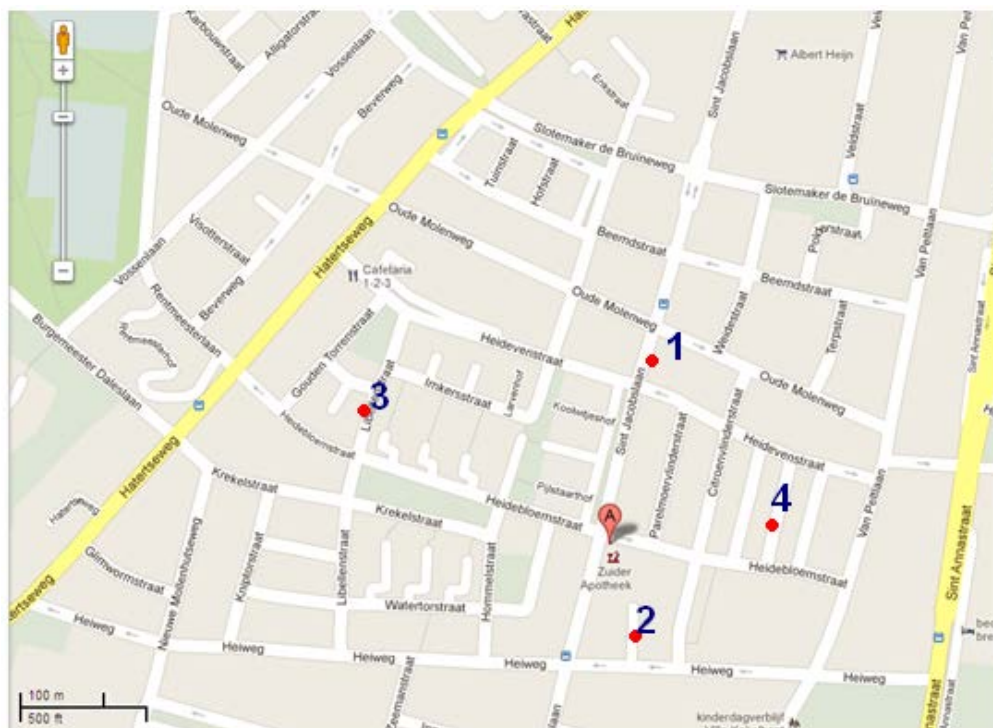
5.1 Respondenten

In het onderzoek is een vrij grote groep benaderd van zo'n 11 personen voor het afnemen van een interview. De respons hiervan kwam uiteindelijk neer op vier respondenten. De respondenten waren in eerste instantie benaderd met een algemene email. Hierop reageerden enkelen al dat ze niet konden meewerken. Drie personen lieten weten wel mee te kunnen werken, maar hier viel er uiteindelijk toch één van af vanwege ziekte. Via de eerste respondent is het telefoonnummer verkregen van respondent drie, die vervolgens benaderd is. Andere mogelijke respondenten zijn ook gebeld, maar deze haakten uiteindelijk toch af. De laatste respondent is per toeval gevonden via de scriptiebegeleider. Ook zijn mensen op straat aangesproken voor korte vraaggesprekken, maar uiteindelijk is besloten dit materiaal niet te gebruiken voor de analyse, omdat het niet diepgaand genoeg was. Ondanks het lage aantal respondenten, is de groep toch vrij divers in demografie. De respondenten in dit onderzoek vallen bijna allemaal onder een andere categorie van leeftijd en huishoudens die eerder zijn weergegeven in paragraaf 4.2. Zo vallen de eerste twee respondenten in de leeftijdscategorie van 25 tot en met 49 jaar. De derde valt in de leeftijdscategorie van 65 jaar en ouder. De laatste respondent valt in de leeftijdscategorie van 50 tot 64 jaar. De eerste respondent is alleenwonend. De tweede respondent maakt deel uit van een twee-oudergezin. De derde respondent woont samen met haar echtgenoot en de laatste respondent woont samen met zijn zoon. Deze laatste respondent valt dus onder de categorie 1-oudergezin. Deze indeling staat weergegeven in onderstaande tabel.

Huishouden/ Leeftijd	Alleenwonend	Samenwonend/ echtpaar	1- oudergezin	2- oudergezin	Vrij huis	anders
0-14						
15-24						
25-49	Stefan			Paulien		
50-64			Jurgen			
65+		Liesbeth				

Tabel 3: Indeling huishoudens en leeftijd respondenten

Hoewel er maar vier respondenten zijn, kan dus wel gesteld worden dat ze op basis van deze gegevens divers zijn. Op onderstaande afbeelding is een kaart weergegeven van de wijk waarop te zien is waar de respondenten wonen, waarbij '1' voor Stefan staat; '2' voor Paulien; '3' voor Liesbeth en '4' voor Jurgen. Te zien is, dat de respondenten vrij verspreid over de wijk wonen. De verslagen van de interviews zijn te vinden in bijlage III.

Afbeelding 3: Kaart Hatertse Hei en locatie respondenten

5.2 Stefan

De eerste respondent is een man met een leeftijd tussen de 30 en de 40 jaar. Hij woont sinds 2005 in de wijk Hatertse Hei, aan de St. Jacobslaan. Hiervoor heeft hij in Wijchen gewoond. Hij woont alleen, maar heeft wel een vriendin. De reden dat hij hier is gaan wonen, is omdat hij op zoek was naar een betaalbare woning in een goede wijk van Nijmegen. De eisen die hij hierbij stelde, waren een goede bereikbaarheid, maar toch rustig kunnen wonen. Hij kende verder niemand die in de wijk woonde, maar had wel vrienden en kennissen die net buiten deze wijk woonden.

5.2.1 Burennetwerk

De burenrelaties zijn voornamelijk van sociaal karakter met een geringe mate van rationaliteit. Zoals Stefan aangeeft in het interview, heeft hij niet veel contact met zijn buren, maar “maken ze wel geregeld een praatje” en is het contact wel van sociale aard. Het zijn oppervlakkige contacten, maar er is wel in zekere mate sprake van een band, zoals Weber (1922) die omschrijft. Wanneer naar de vormen van burencontacten van Nauta (Broekman, 1980) wordt gekeken, zouden deze vallen onder oppervlakkige contacten. Voor hem zijn de burenrelaties dus niet heel intensief en is zijn burennetwerk van kleine omvang. Binnen dit netwerk worden weinig hulpbronnen aangesproken. Omdat het slechts oppervlakkige sociale contacten zijn, worden hulpbronnen als empathisch begrip en emotionele steun niet of in zeer geringe mate aangehaald. Deze relaties bieden wel in kleine mate hulpbronnen als materiële hulp of informatie. Zo noemt Stefan de periode dat hij zijn garage aan het opknappen was en de buren toch geregeld kwamen informeren. Dit was wederzijds, want Stefan hield ook rekening met de buren. Ook meldt hij dat zijn ene buurvrouw al op leeftijd is en hier door andere buren regelmatig klusjes voor gedaan worden. Hijzelf “zet zo nu en dan voor haar het vuilnis aan de weg”. Dit netwerk heeft voor Stefan weinig sociaal belang, maar hij vindt het wel belangrijk dat het contact met de buren goed is. Wanneer van de theorie van Wellman en Leighton wordt uitgegaan dat netwerken gemeenschappen vormen, kan in dit geval gezegd worden dat deze gemeenschap niet hecht is en weinig belangrijk is. Deze gemeenschap valt binnen de grenzen van de wijk, maar draagt voor Stefan niet bij aan een hechter gemeenschapsgevoel. Oftewel: de geografische factor draagt niet bij aan het gemeenschapsgevoel.

5.2.2 Familienetwerk

Wanneer gekeken wordt naar de relaties van Stefan met zijn familie, wordt duidelijk dat hij het meeste contact heeft hij met zijn naaste familie. “Mijn moeder woon nog in Wijchen en die pro-

beer ik toch zowat iedere week wel te zien of te spreken". Zijn broer en zus wonen verder weg, maar ook met hun probeert hij het contact zo frequent mogelijk te houden. Dit contact met zijn moeder en broer en zus is intensief. Zijn familie woont buiten Nijmegen. Het familienetwerk beslaat dus een grote oppervlakte. Het netwerk bestaat uit relaties met een lage mate van rationaliteit en een hoge mate van sociabiliteit die zeer affectief van aard zijn. In het figuur van vormen sociale relaties volgens Weber, zoals weergegeven in figuur 1, zouden deze relaties helemaal rechtsonder geplaatst kunnen worden. In hoofdstuk twee zijn ook de verschillende vormen van burenccontacten van Nauta omschreven. Deze vormen kunnen echter ook bij andere relaties toegepast worden. Wanneer deze soorten hier op de familiecontacten van Stefan toegepast zullen worden, zouden deze onder intieme (bezoek) contacten vallen. Deze relaties zijn voor Stefan van groot sociaal belang. Er worden dan ook verschillende hulpbronnen aangesproken, zoals empathisch begrip en emotionele steun. Hieruit ontleent dit netwerk het belang voor Stefan. Wanneer gesproken wordt van een gemeenschap, kan dit gezien worden als een zeer hechte en sociale gemeenschap, waarbij de wijk niet van belang is.

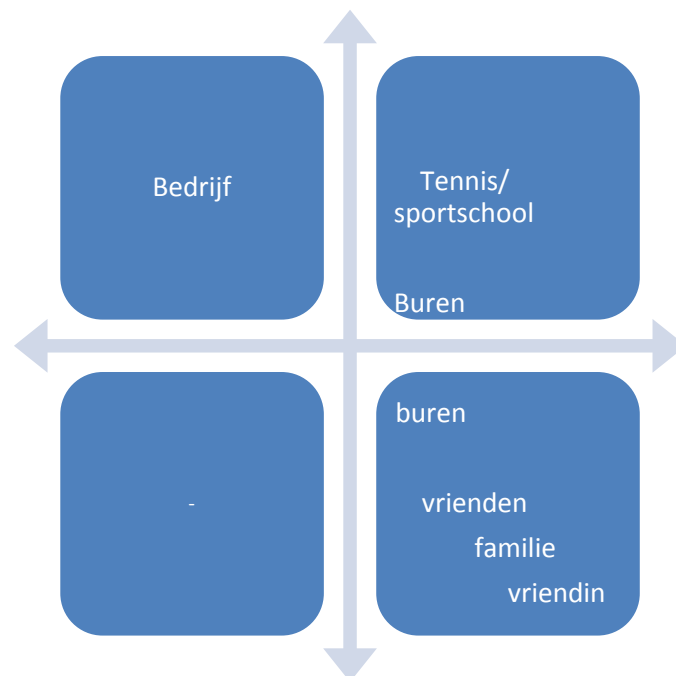
5.2.3 Vriendennetwerk

Na zijn familie heeft hij de meeste sociale relaties met vrienden. Zoals Stefan zelf al zegt: "Vrienden zijn voor mij ook erg belangrijk". De meesten wonen net buiten de wijk, dat vond hij wel een pluspunt toen hij hier ging wonen. Maar sommigen wonen wel buiten Nijmegen. Zijn goede vrienden, die wel vlakbij wonen, ziet hij met een hoge frequentie. Dit contact is intensief en sociaal, maar minder affectief dan het contact met zijn familie. Echter vindt hij bij zijn vrienden wel ook empathisch begrip en emotionele steun. Deze relaties zouden in het figuur ook rechtsonder geplaatst kunnen worden, maar zijn dan net iets rationeler en minder sociaal dan de familiebanden. Zijn vriendennetwerk is groter dan zijn familienetwerk en beslaat dus een groter oppervlakte. Deze twee netwerken hebben voor hem een groot sociaal belang en het sociaal kapitaal binnen deze netwerken is dan ook groot. Net als bij het familienetwerk, kan hier ook gesproken worden van een hechte gemeenschap.

Daarnaast is Stefan ook lid van een tennisvereniging en een sportschool. Deze liggen buiten de wijk en bezoekt hij één tot twee keer per week. "Ik moet toch in beweging blijven, aangezien ik met werken de hele dag maar zit." De contacten die hij hier onderhoudt, zijn oppervlakkig van aard. Hierbij is meer sprake van een verbinding dan van een band. In de sportschool ziet hij veel mensen die uit de wijk komen, maar daar heeft hij buiten de sportschool geen contact mee. Wellman en Leighton onderscheiden in hun theorie vier soorten netwerken. Maar in dit geval zouden de relaties van Stefan bij de sportvereniging wellicht onder een nieuw netwerk kunnen

vallen. Deze relaties gaan op sociaal vlak niet zo diep als vriendenrelaties, maar kunnen ook niet zakelijk omschreven worden als collega-relaties. Er kan gedacht worden om een nieuw netwerk van clubgenoten of kennissen te benoemen. Wanneer hier van uitgegaan wordt, kan dit netwerk als sociaal omschreven worden, waarbij hulpbronnen als emotionele steun en informatie aangehaald worden. Dit netwerk kan dan als een redelijk hechte gemeenschap omschreven worden, die min of meer toch geografisch bepaald wordt door de locatie van de sportclub. Echter wordt deze wel sociaal gedetermineerd door de contacten die opgedaan worden. Deze vallen buiten de wijk en speelt de wijk hierbij dus geen rol.

Alle relaties van Stefan kunnen weergegeven worden, zoals Weber ze indeelt. Wanneer dit gedaan wordt, komt hier de volgende afbeelding uit:

Afbeelding 4: Sociale relaties van Stefan volgens Weber

5.2.4 Gemeenschap en wijk

Stefan geeft aan dat de wijk niet als gemeenschap gezien kan worden en er ook weinig tot geen mogelijkheden zijn om dit wel te zouden kunnen in de toekomst. Hij beaamt de problematiek rondom de Citroenvlinderstraat. De oorspronkelijke bewoners trekken weg en in de plaats komen voornamelijk allochtonen die zich niet willen aanpassen aan de buurt. Hij vindt de wijk op sociaal vlak 'versnipperd'. Er is een te grote verscheidenheid van groepen mensen met verschillende achtergronden. Hij benoemt wel dat de bewoners die er al meer dan dertig jaar wonen, wel een betere band hebben met elkaar, maar dat er niet veel van die oorspronkelijke bewoners meer wo-

nen.

Volgens Stefan ligt de oorzaak van het gebrek aan gemeenschapsgevoel bij het missen van een wijkhart. “Er mist een wijkhart om betere gemeenschapszin te bevorderen.” Er worden wel festiviteiten georganiseerd, maar die trekken voornamelijk mensen aan die niet uit de wijk komen. Volgens hem moet de wijk meer eenheid krijgen op sociaal en fysiek gebied om meer gemeenschapsgevoel te creëren. Op die manier zullen veranderingen door gemeente om de wijk niet af te laten glijden, ook kans van slagen hebben. Maar hij zegt daarbij wel dat hij zelf niet genoeg een band heeft met de wijk om echt deel uit te willen maken van een gemeenschap in de wijk.

5.3 Paulien

Paulien is de tweede respondent die benaderd is. Ze is een vrouw met een leeftijd tussen de 35 en de 45 jaar. Zij woont inmiddels 12 jaar in de wijk. Paulien woont met haar man en dochter “en kat” in een twee-onder-één kapwoning aan de Heiweg. Het huis is toen nieuw gebouwd, net als de rest van de huizen die in dit deel van de straat staan. De burens zijn er dus tegelijkertijd met haar komen wonen. Zij en haar man waren op zoek naar een nieuwe woning en wilden rustig wonen, maar toch centraal in Nijmegen. Deze woning vonden ze allebei erg geschikt. Het ligt aan een afgelegen pleintje waar het rustig is en de woning heeft een ruime tuin. Hiervoor woonden ze samen in Grootstal, maar die woning werd wat klein en was ook verouderd. Ze was dus erg bekend met de buurt. Ze heeft vroeger ook zelf al op de St. Jacobslaan gewoond.

5.3.1 Burennetwerk

Het contact met de naaste burens is erg goed. Ze wonen er dan ook allemaal al even lang en een buurvrouw heeft tegelijk met haar een kind gekregen: “dat scheidt toch een band”. Daarbij ziet ze haar burens toch wel als vrienden. Ze komen bij elkaar op verjaardagen, organiseren geregeld gezamenlijke feestjes zoals barbecues. Daarbij zegt ze ook dat haar burens een sleutel van haar huis hebben. Wanneer ze bijvoorbeeld op vakantie gaan, verzorgen de burens dan de kat en de rest van het huis. Ook voor klusjes staan ze voor elkaar klaar. En wanneer de kinderen voor op straat spelen, houden ze elkaars kinderen wel in de gaten. Er heerst een groot gevoel van vertrouwen. De burens die verder weg wonen, kent ze eigenlijk niet. Misschien enkelen van gezicht. Dit vindt ze op zich wel jammer, want ze vindt het toch fijn om de mensen te kennen die in de buurt wonen. Wel heeft ze het idee dat er in de buurt niemand zo’n goede band heeft met de burens zoals zij dat heeft in haar straat. Er is dus veel contact met de naaste burens. Er kan hier zelfs gezegd worden

dat er sprake is van wederzijds vertrouwen en affiniteit. Dat laatste uit zich in de band die is gevormd, door het tegelijkertijd krijgen van kinderen. Deze ervaring hebben ze gedeeld en heeft daarom een band geschept. Wanneer uitgegaan zou worden van Weber's theorie, vallen deze relaties onder sociabiliteit met een lage rationaliteit. Het huis waar persoon woont, ligt aan een soort pleintje, min of meer afgescheiden van andere huizen. Daardoor is de band met naaste burenen aanwezig, maar niet met omwonende burenen. Die burenen kent Paulien vaak zelfs niet. Er kan gezegd worden dat er in het netwerk met de naaste burenen een groot gemeenschapsgevoel heerst. Wanneer naar de soorten burenencontacten van Nauta (Broekman, 1980) gekeken wordt, zou het burenen contact van Paulien omschreven kunnen worden als intieme (bezoek)contacten, maar ook als hulpcontact, omdat ze voor elkaar klaar staan. En zoals Leighton en Wellman (1979) ook aangeven, is dat met mensen die relatief dichtbij wonen, tegen relatief lage kosten sociale relaties onderhouden kunnen worden. Hierbij valt wel op te merken dat burenenrelaties aan deze nabijheid geen specifieke context ontleen, maar fysieke nabijheid alléén brengt nog geen relaties tot stand. Dus niet alleen de nabijheid van deze burenen heeft deze band opgericht, maar de affiniteit en sociabiliteit wel. Op die manier heeft de wijk slechts een kleine rol gespeeld in het vormen van deze gemeenschap. De gemeenschap beslaat namelijk slechts een klein deel van de wijk. Als dit netwerk als gemeenschap gezien zou worden, zou dit een hechte gemeenschap zijn waarbij hulpbronnen als empathisch begrip, emotionele steun, materiële hulp en informatie allemaal aangehaald worden. Het contact is intensief en het sociaal kapitaal is groot.

5.3.2 *Familienetwerk*

Naast het vrij intensieve contact met de burenen, heeft Paulien ook veel contact met goede vrienden en naaste familie. De naaste familie woont allemaal in directe omgeving in Nijmegen, maar niemand woont in de wijk Hatertse Hei. In de wijk zelf heeft persoon dus alleen echt een band met de naaste burenen. Bij de vraag wat ze van de afstand vindt die ze moet afleggen om familie of vrienden te zien, zegt ze dat die afstand voor haar niet uitmaakt. Haar vrienden en familie wonen allemaal verspreid over Nijmegen of verder weg. Dit ziet ze niet als een minpunt. De afstand ziet ze ook niet als eventuele reden om te verhuizen. Ze ziet haar vrienden en familie toch geregeld en met de auto is de afstand niet groot. Het contact is belangrijk voor haar en onderhoudt ze dus ook goed. Afwisselend komen vrienden en familie bij haar of zij gaat naar hen. Ook deze relaties vallen onder banden, zoals Weber die uiteengelegd heeft. Echter is dit contact niet zo frequent als met de burenen, maar dat maakt het niet minder intensief. Relaties met familie en vrienden zijn meer affectief van aard en gaan dus diep, waardoor gemeenschapsgevoel sterk aanwezig is. Hulpbronnen als empathisch begrip en emotionele steun worden in dit netwerk vooral aangesproken. De

contacten zijn vooral intieme (bezoek)contacten. Omdat de relaties vooral affectief zijn, kan hier ook gezegd worden dat het familienetwerk een hechte gemeenschap is.

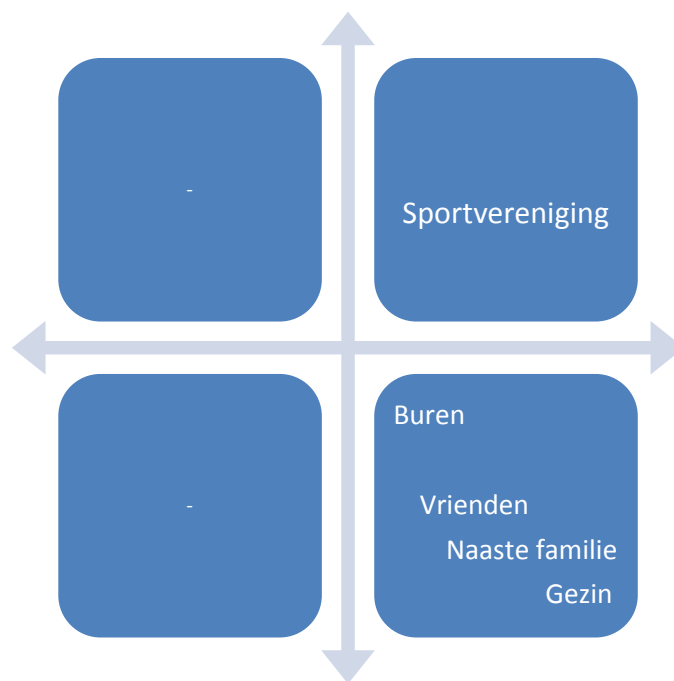
5.3.3 Vriendennetwerk

Ook vrienden wonen verder weg, maar dat is voor haar geen obstakel en ook geen reden om te verhuizen. Afwisselend komen vrienden bij haar of zij gaat naar hen. Naast haar eigen vrienden, wordt hier ook rekening gehouden met Paulien's dochter en haar vrienden. Haar dochter gaat naar de basisschool. Er is geen basisschool in de wijk zelf dus gaat ze naar de basisschool in de aangrenzende wijk Sint Anna. Paulien geeft aan dat haar dochter weinig vrienden heeft die ook in de wijk wonen, maar dat deze voornamelijk in de aangrenzende wijken als Sint Anna en Brakkenstein wonen. Ze werkt zelf ongeveer 24 uur per week, maar is op woensdagmiddag altijd vrij, zodat ze thuis kan zijn voor haar dochter. Ze vindt het gemis van een basisschool in de wijk vooral erg, omdat ze nu best een drukke weg over moeten steken (Slotemaker de Bruineweg). Er wonen wel een aantal kinderen in de buurt, maar die gaan bijna allemaal naar een ander basisschool in Brakkenstein of Grootstal. Ze heeft wel contact met de ouders van kinderen uit de klas van haar dochter. Ook geeft ze aan dat er sowieso weinig plekken in de buurt zijn waar de kinderen buiten kunnen spelen. Het contact met andere kinderen in de wijk wordt dus niet echt bevorderd. Ze geeft aan dat ze zich niet echt verbonden voelt met de ouders van andere kinderen. Dit komt ook doordat iedereen uit andere wijken komt. Dat vormt toch min of meer barrière. Voor haar eigen vriendennetwerk geeft ze aan dat het haar niet uitmaakt dat ze verder weg wonen. Die afstand kan zij makkelijk overbruggen met de auto. De sociale relaties binnen dit netwerk delen vooral affiniteit. Hulpbronnen als empathisch begrip en emotionele steun worden aangesproken, maar ook informatie is belangrijk. Met name in de sociale relaties met de ouders van vrienden van haar dochter. Dit netwerk beslaat een groot oppervlakte en bevat veel relaties. Daardoor zou gezegd kunnen worden dat ook het sociaal kapitaal binnen dit netwerk groot is en dat het netwerk als gemeenschap gezien kan worden.

Daarnaast zijn Paulien, haar man en dochter allen lid van verschillende sportverenigingen. Ook deze liggen niet in de wijk, maar in Brakkenstein, Malden en Dukenburg. Paulien geeft aan dat ze dit niet erg vindt, omdat alles makkelijk bereikbaar is. Haar dochter speelt fanatiek tennis in Malden en haar man sport in Dukenburg. Daar squasht hij. Zijzelf doet aan hardlopen. Ze is lid van een vereniging in Brakkenstein. Ze probeert toch zeker een keer per week bij de vereniging te lopen en daarnaast nog een keer zelf. Onlangs kwam ze er achter dat een vrouw met wie ze vaak samen rent op de vereniging bij haar om de hoek woont. Ze had haar niet eerder in de buurt gezien, dus dat vond ze toch wel opmerkelijk. "Dat iemand praktisch naast je woont, maar dit nooit

hebt geweten.” Nu rent ze nog regelmatig met haar samen. Ze hebben met het gezin dus een druk sportleven en zijn ook ieder weekend met haar dochter bij de tennisbaan. Daar is het contact met andere ouders erg leuk, maar ze heeft geen behoefte om die personen buiten die sportgelegenheden ook te zien. Deze relaties zijn daardoor niet als een band te omschrijven, maar als een verbinding. Het contact is wel sociaal, maar heeft een iets hogere mate van rationaliteit. Daarom zouden deze relaties rechtsboven in de grafiek van Weber weergegeven kunnen worden. Maar omdat het contact wel vrij frequent is en een groot deel van hun leven uitmaakt, zou ook dit netwerk wel als een gemeenschap gezien kunnen worden. Het heeft echter een andere aard dan het vriendennetwerk, burennetwerk of familienetwerk. Binnen deze gemeenschap worden hulpbronnen als empathisch begrip of emotionele steun niet echt aangesproken. Wel is het sociaal kapitaal groot, want de leden van de gemeenschap delen wel dezelfde belangen. De contacten zijn voornamelijk in de vorm van oppervlakkige contacten en actiecontacten.

Wanneer de sociale relaties in het figuur van Weber weergegeven worden, komt hier de volgende weergave uit:

Afbeelding 5: Sociale relaties van Paulien volgens Weber

5.3.4 Wijk en gemeenschap

Bij het aanklaarten van de waargenomen problematiek rondom de Citroenvlinderstraat, geeft ze aan dat ze er geen last van heeft. Ze woont er vlakbij, maar ondervindt geen problemen. Ze merkt de problematiek rondom de Citroenvlinderstraat niet. Ze komt er ook eigenlijk nooit echt,

hoewel ze er vlakbij woont. “Er staat me wel iets bij dat er wietplantages zijn aangetroffen, maar daar merk je eigenlijk niets van.”

Als het op de voorzieningen in de buurt aan komt, geeft ze als pluspunt het vernieuwde gezondheidscentrum in de wijk. Ook supermarkten zijn in de buurt. Ze mist alleen een boekenzaak in de buurt. Ook mist ze een wijkhart. Ze zegt dat ze het fijn vindt dat er op kleine schaal wel een gemeenschap is, maar dit mist op grotere schaal. Er wordt wel ieder jaar een straatfeest georganiseerd, maar “daar komen vooral mensen van buiten de buurt en het publiek is ook niet echt haar publiek.” Het is een echt volksfeest en ze zou liever iets anders zien wat voor iedereen toegankelijk is en ook echt voor de wijkbewoners is. Er is wel een jongeren centrum, de Mixx, maar hier zouden bijvoorbeeld ook andere activiteiten georganiseerd kunnen worden voor een breder publiek, zoals workshops en dergelijke. Ook vindt ze het jammer voor haar dochter dat er helemaal geen plekken zijn in de buurt waar ze kan spelen. Er is geen groen en ook geen speeltuintje. Hierdoor speelt de wijk wel een rol in het missen van gemeenschapsgevoel.

5.4 Liesbeth

De derde respondent is Liesbeth. Liesbeth is een getrouwde vrouw van 65+ en woont met haar man al zo'n 20 jaar in de wijk. Sinds ongeveer zes jaar in dit huis en voorheen aan de St. Jacobslaan. Daarvoor woonde ze met haar gezin in de aangrenzende wijk Grootstal. Ze was dus al bekend met de buurt en kende veel mensen die er al woonden. Zij en haar man wonen in een rijtjeshuis en willen er zo lang blijven wonen als hun gezondheid dit toestaat. Wel komt er wekelijks iemand van de thuiszorg poetsen. Dit vindt ze zelf niet echt nodig, maar wel zo gezellig. Mochten ze naar een verzorgingshuis moeten verhuizen, hopen ze wel in de buurt te blijven wonen, want: “alles wat we nodig hebben, is hier te vinden. We zijn hier allebei opgegroeid en wonen al zo lang hier. Dit is ons thuis. Al onze vrienden wonen hier. We wonen hier graag.” Er zou na deze uitspraak wellicht al gezegd kunnen worden dat ze een groot gemeenschapsgevoel heeft met de buurt waarin ze woont.

5.4.1 Burennetwerk

Op de vraag hoe ze hier terecht zijn gekomen, zegt ze dat ze zochten naar een kleinere woning, omdat hun kinderen toch al uit huis waren. Daarbij wilden ze niet meer aan de drukke St. Jacobslaan wonen. Het huis aan de libellenstraat was van een dochter van een kennis en stond al langer te koop. Er hoefde niets aan te gebeuren, dus was de keuze snel gemaakt. Ook hielp de ligging van

het huis en de tuin bij de keuze. Het ligt aan een rustige straat, waar toevallig ook een goede vriendin van haar woont. Die ziet ze dan ook een aantal keren per week, dan gaan ze “gezellig bij elkaar op de koffie.” Met haar vriendin deelt ze veel. Ze kennen elkaar dan ook al vanaf hun jeugd. Als ze hulp nodig heeft, staat ze voor haar klaar en andersom. Zo geeft ze het voorbeeld toen de man van haar vriendin overleed, drie jaar geleden. Ze was niet alleen haar emotionele steun, maar dacht ook aan de praktische zaken bij het regelen van de uitvaart en alles daarna. Haar vriendin heeft geen kinderen, dus staat er min of meer alleen voor. Als er klusjes in huis moeten gebeuren, staat Liesbeth’s man vaak klaar. Dit contact is dus zeer diepgaand en sociaal van aard. Volgens Nauta zou dit als intiem (bezoek)contact omschreven kunnen worden, maar er kan ook sprake zijn van hulp- en leencontact. Volgens de theorie van Weber valt deze relatie onder zeer sociaal, maar met een lage mate van rationaliteit. Het valt dus rechtsonder in de afbeelding. Op afbeelding zes staat deze relatie van Liesbeth en haar vriendin weergegeven. Het contact met haar andere burens is ook erg goed. Aan de ene kant woont een jong gezin en aan de andere kant een alleenstaande man. Ze komen wel eens bij elkaar op de koffie en er zijn eigenlijk nooit problemen. Als iemand een feestje heeft of er is geluidsoverlast, hoeft ze maar aan te bellen en het wordt opgelost. Er is nog nooit ruzie geweest en mocht het nodig zijn, zullen ze elkaar ook wel helpen bij kleine klusjes of iets dergelijks. En uiteraard zeggen ze elkaar altijd even gedag als ze elkaar tegenkomen. Goed contact met de burens vindt ze belangrijk, al hoeven ze nu ook weer niet elkaars beste vrienden te zijn. Ook de burens van haar vorige huis waren vriendelijk. Altijd goed contact me gehad. Volgens Nauta zou dit burenscontact van Liesbeth onder oppervlakkige of hulpcontacten vallen. Binnen dit, vrij grote, netwerk worden veel hulpbronnen aangesproken. Denk hierbij aan empathisch begrip, emotionele steun, maar ook materiële hulp. Ze delen gemeenschappelijke belangen, waardoor het sociaal kapitaal groot is. Dit netwerk zou daarom zeker als een gemeenschap gezien kunnen worden.

5.4.2 Vriendennetwerk

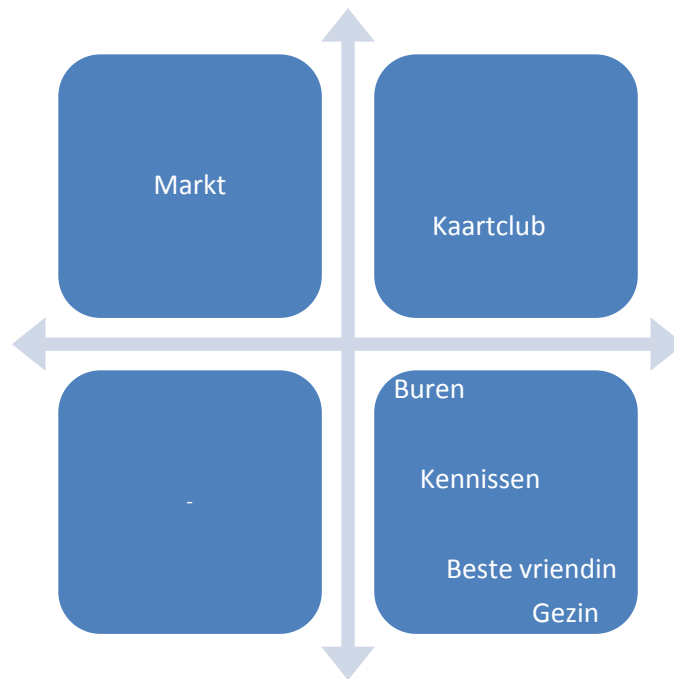
Haar man is gepensioneerd en was voorheen vrachtwagenchauffeur. Hij was dus vaak weg. Zij is altijd huismoeder geweest en was lange tijd overblijfmoeder. Nu zitten ze allebei thuis, “maar niet achter de geraniums, hoor.” Ze zorgen allebei dat ze niet vastroesten. Ze vinden het echter jammer dat er zo weinig is voor de oudere mensen in de buurt. Als ze willen kaarten, gaan ze vaak bij iemand thuis zitten of in een verzorgingshuis. Via via leer je altijd nieuwe mensen kennen om een potje mee te kaarten. Meestal in de aangrenzende wijken, zodat ze er makkelijk kunnen komen. Maar ze zouden het fijn vinden als er voor de ouderen een ontmoetingsplek zou zijn in de buurt.

Er is alleen een jongerencentrum. Met de mensen van de kaartclub deelt ze een hobby, maar het draait toch voornamelijk om de sociabiliteit.

Ze zegt dat het toch steeds moeilijker wordt om je te verplaatsen en de wereld dus eigenlijk steeds kleiner wordt. Als ze “naar de stad gaat”, neemt ze de bus. Die is er zo. Ze gaat wekelijks naar de markt in het centrum. Dit is een sociale relatie in de vorm van transacties. Na haar boodschappen gaat ze dan vaak even op de koffie met een kennis die in Hengstdal woont. Ze ontmoeten elkaar dan in het centrum. Ze kennen elkaar via een zus van haar. Eigenlijk komen ze zelden bij elkaar thuis. Ze vindt het contact goed zo. Het gaat niet zo diep als bij echte vriendinnen, maar ze nemen elkaar wel in vertrouwen en “het is gewoon leuk om af en toe even bij te praten over elkaars leven. Dit contact is dus vrij sociaal en weinig rationeel. Zoals in de vorige paragraaf al naar voren kwam, heeft ze één hele goede vriendin die ook haar buurvrouw is. Er kan gezegd worden dat haar vriendennetwerk dus vrij groot is. De contacten zijn vrij divers, maar zijn wel sociaal van aard. Doordat het netwerk zo groot is, is het sociaal kapitaal ook groot en kan gezegd worden dat het een hechte gemeenschap is.

5.4.3 *Familienetwerk*

Samen met haar man heeft ze vier kinderen. Drie daarvan hebben ook kleinkinderen. Nu 8 in totaal. Haar kinderen wonen echter niet meer echt in de buurt, dus moet er echt afgesproken worden als ze elkaar willen zien. Ze vallen soms wel nog zomaar binnen. Gemiddeld ziet ze haar kinderen zo één keer in de één à twee weken. Behalve haar jongste zoon, die woont namelijk in Duitsland. Vlakbij Hamburg. Die ziet ze ongeveer vier keer per jaar. Veel te weinig volgens haar, maar hij heeft het goed daar. Ze bellen wel geregeld even. De andere drie wonen wel dichterbij: in Beuningen, Arnhem en in Lent. Dit contact is zeer intensief en ook heel belangrijk voor haar. Volgens Weber zijn familierelaties zeer affectief. Dit geldt ook voor Liesbeth. De contacten vallen dan ook voornamelijk onder intieme (bezoek)contacten. Ook deze relatie is op afbeelding zes weergegeven. Binnen dit netwerk worden ook weer veel verschillende hulpbronnen aangehaald. Doordat de relaties erg affectief zijn, kan hier het beste gedacht worden aan empathisch begrip en emotionele steun. Hierdoor is het sociaal kapitaal binnen dit netwerk ook groot en heerst er een groot gemeenschapsgevoel.

Afbeelding 6: Sociale relaties van Liesbeth volgens Weber

5.4.4 Wijk en gemeenschap

Bij de vraag wat zij als haar buurt ziet, noemt ze niet de hele wijk, maar ziet ze de St. Jacobslaan als grenslijn. Het stuk van deze weg tot aan de St. Annastraat beschouwt ze niet als haar 'buurt'. Ze weet wel dat dit nog bij de wijk hoort, maar hier komt ze eigenlijk zelden. Al de mensen die ze kent, wonen aan de andere kant van de St. Jacobslaan, in de hofjesbuurt, of ze wonen buiten de wijk. Doordat ze eerder al zei dat ze haar buurt echt als thuis beschouwd en hier nooit meer weg wil, kan gezegd worden dat haar gemeenschapsgevoel binnen dit deel van de wijk is zeer groot. Daardoor speelt de wijk wel een rol in haar gevoel van gemeenschap.

Ze ziet eigenlijk geen sociale problemen in de wijk, ook niet bij de genoemde Citroenvlinderstraat. Ze durft gewoon alleen over straat in de hele wijk en ook 's nachts. Wel vindt ze het jammer dat er zo weinig groen is en dat er geen ontmoetingsplek is. Al met al woont ze er heel graag en zal er niet snel weggaan.

5.5 Jurgen

De laatste respondent is Jurgen. Jurgen is een man van 58 jaar en woont met zijn (studerende) zoon in een hoekwoning aan de Dagpauwoogstraat. Zijn dochter, die net als zijn zoon studeert, woont sinds een tijd om de hoek op kamers in de Heidevenstraat. Jurgen woont sinds 15 jaar in

dit huis. Deze woning is hem toegewezen nadat hij was gescheiden van zijn vrouw. Hij was bekend met de buurt, omdat hij zelf in de aangrenzende wijk Grootstal is opgegroeid. Voor hij in zijn huidige woning woonde, woonde hij met zijn gezin in Dukenburg. Hij is helaas sinds twee jaar werkloos. Hij heeft bij de ABN Amro bank gewerkt en heeft nog wel geregeld contact met zijn vroegere collega's. Hij zou graag nog wel willen werken, maar dat is helaas moeilijk. Hij is daarbij ook hypermobiel, waardoor te veel fysieke inspanning bemoeilijkt wordt. Maar omdat hij het belangrijk vindt om niet doelloos thuis te zitten, doet hij nog wel aan vrijwilligerswerk. Zo is hij verbonden aan de Heilige Drie-eenheid van Nijmegen. En dan met name aan de parochie in Hatert. Hij zegt daarbij ook: "De parochie in Hatert is eigenlijk nog de enige parochie die ernaar streeft om een echte kerkgemeenschap te vormen." Dit ervaart hij zelf als belangrijk en waardeert hij ook. Op de vraag of hij niet liever een parochie dichterbij huis zou zien, zegt hij dat het hem niet zo veel uitmaakt. Hij vindt het vooral belangrijk dat er een gemeenschapsgevoel heerst onder de vrijwilligers en kerkgangers. Deze sociale relatie is vrij frequent en intensief. Volgens Weber is hier sprake van een verbinding met een hoge sociabiliteit, maar toch een vrij hoge mate van rationaliteit. De contacten nemen de vorm aan van oppervlakkige contacten, hulpcontacten en leencontacten. Wanneer gekeken wordt naar de verschillende soorten netwerken, is niet meteen duidelijk waaronder dit netwerk zou kunnen vallen. Er is geen sprake van een vriendennetwerk. Er zou gezegd kunnen worden dat hier sprake is van een collega-netwerk, omdat hij vrijwilliger is en andere vrijwilligers collegae van hem zijn. Er worden binnen dit netwerk wel verschillende hulpbronnen aangesproken als emotionele steun, materiële hulp en informatie. Hij geeft zelf al aan dat er veel gemeenschapsgevoel heerst binnen het netwerk, dus is hier zeker sprake van een gemeenschap. Op afbeelding zeven staan de sociale relaties van Jurgen weergegeven volgens de theorie van Weber.

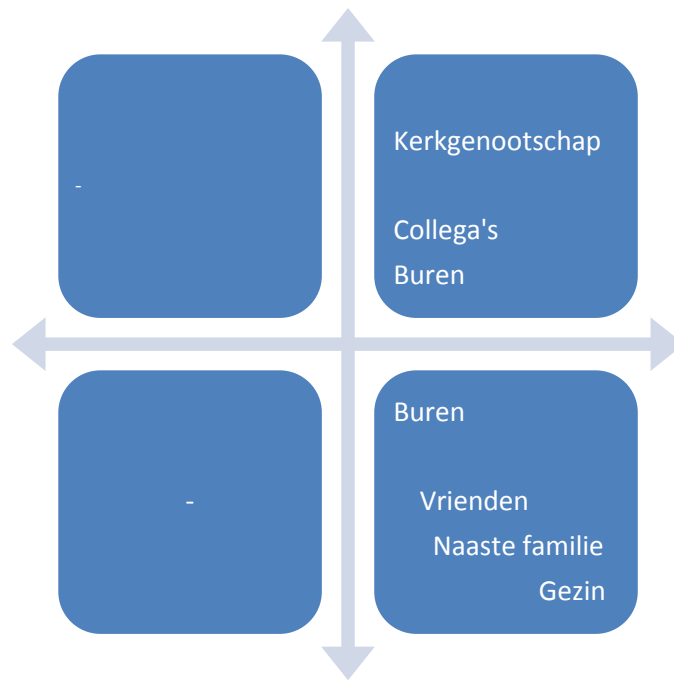
5.5.1 Burennetwerk

Het contact met zijn burens is "gelukkig erg goed". Er wonen voornamelijk oudere mensen in de rij waar hij woont. Toen hij er met zijn kinderen kwam wonen, werd hier enthousiast op gereageerd. Dit zou ook kunnen bijdragen aan een positieve opname in de gemeenschap. Destijds waren bijna alle kinderen van de burens al het huis uit, waardoor de wijk aan het verouderen was. Waar nu parkeerplaatsen zijn, waren destijds grasvelden gelegen waar de kinderen konden spelen. Jurgen merkt daar ook aan dat het buurtje aan het vergrijzen is. In de etagewoningen tegenover en naast zijn woningen is de bewoning erg variërend. Bewoners wisselen vaak en er is weinig controle en overzicht op wie er komt wonen. Daar wonen dus vaker mensen die voor overlast zorgen, maar daar merkt hij zelf weinig van. Iedereen zegt wel altijd gewoon even hallo. Hij heeft dus verschillend contact met de burens. Met de naaste burens is het contact erg goed en volgens Nauta zou dit

contact vallen onder intieme (bezoek)contacten of hulpcontacten. Het contact met zijn directe buurman is erg goed. Het is inmiddels al een wat oudere man, dus hij kan niet alle klusjes zelf meer doen. Daar helpt Jurgen hem geregeld mee. Ook het snoeien van bijvoorbeeld de heggen, doen de burens allemaal samen. Ook wordt er regelmatig koffie gedronken. Misschien wordt dit burenccontact ook wel versterkt door het feit dat het straatje wat afgelegen en afgesloten ligt van de rest van de buurt. Hij kan dit burenccontact erg waarderen. Met de overige burens in de directe omgeving is het contact oppervlakkig. Het sociale netwerk met zijn naaste burens zou daarom zeker als een (kleine) gemeenschap gezien kunnen worden, waarbij hulpbronnen als materiële hulp en informatie aangehaald worden.

5.5.2 *Familienetwerk*

Zoals gezegd heeft hij een zoon en een dochter. Zijn woont bij hem en zijn dochter komt nog regelmatig bij hem langs. Maar meestal gaat hij alleen naar haar “als er weer eens klusje moet gebeuren. Ze is toch nog een beetje afhankelijk van haar vader.” Zijn eigen ouders wonen ook in Nijmegen. Zijn zus en zwager wonen vlakbij zijn ouders, dus bezoek wordt vaak gecombineerd. Zijn familie ziet hij zeker één keer per week. Hij vindt dit belangrijk, “maar vooral zo gezellig.” Deze familierelaties zijn zeer sociaal en weinig rationeel en vallen dus helemaal rechtsonder in de afbeelding. Familierelaties zijn affectief en er wordt dus vooral beroep gedaan op hulpbronnen als empathisch begrip en emotionele steun. Maar zoals hij zegt in het voorbeeld van zijn dochter, is materiële hulp ook belangrijk. De contacten kunnen omschreven worden als intieme (bezoek)contacten. Het netwerk is niet heel groot, maar wel intensief. Hierdoor vormt dit netwerk een hechte gemeenschap.

Afbeelding 7: Sociale relaties van Jurgen volgens Weber

5.5.3 Wijk en gemeenschap

Bij de vragen over de wijk, geeft hij aan dat hij de wijk niet als aparte wijk beschouwt, maar Grootstal en Hatertse Hei samen als een wijk ziet. Alle voorzieningen, zoals supermarkten, liggen toch in de buurt. Hij benadrukt ook dat de Hatertse Hei wel echt een 'woonbuurt' is. Wel mist hij een grote boekenzaak in de buurt. De problematiek rond de Citroenvlinderstraat merkt hij niet op, hoewel hij er toch vlakbij woont. Hij kan zich wel voorstellen dat de bewoners van de etagewoningen als sociaal problematisch gezien kunnen worden, maar hij heeft hier geen last van. Hij noemt alleen een klein incident dat iemand een keer een krat uit zijn tuin had gestolen voor het statiegeld. "Terwijl mijn achterdeur gewoon open stond. Het gaat dus echt om kruimeldiefstal. Daar heb ik geen last van." De meeste mensen die buiten zijn straat wonen, kent hij van gezicht en begroet hij ook altijd. Hij voelt zich altijd wel veilig in de wijk.

Hij benadrukt nogmaals dat hij hier niet uit eigen keuze is komen wonen, maar dat hem zeker wel bevalt hier. Hij ziet zichzelf niet verhuizen in de komende jaren. Maar dat heeft natuurlijk ook met zijn eigen situatie te maken. Maar desondanks woont hij hier goed. "Alles is dichtbij: ik ben zo met de fiets in de stad en ook in Hatert. Of bij de winkel." Voor hem heerst er zeker een gemeenschapsgevoel, maar ligt dit niet gelijk met de fysieke grenzen van de wijk, maar gaat dit verder

buiten de wijk. Daardoor speelt de wijk weinig tot geen rol in het creëren van gemeenschapsgevoel.

5.6 Wijk en gemeenschap in Hatertse Hei

Samengevat komt het er op neer dat voor alle respondenten geldt dat men deel uit maakt van verschillende netwerken binnen en buiten de wijk Hatertse Hei. Wel hebben de netwerken voor de respondenten verschillende betekenissen en relevanties. De analyse is gebaseerd op de theorie die in hoofdstuk twee beschreven. Hierbij werd gekeken naar de verschillende sociale relaties die een respondent heeft en in welke netwerken deze relaties vallen. Ook werd gekeken naar de aard van de sociale relaties en op die basis naar de intensiteit en het belang van het netwerk waartoe deze relaties behoren. Tot slot werd ook gekeken naar hoe de respondenten naar de wijk keken en naar de gesignaleerde problematiek van gemeente Nijmegen.

Wanneer gekeken wordt naar de burennetwerken van de respondenten, valt op dat deze voor allen een andere betekenis heeft. Zo is het burennetwerk van respondent twee, Paulien, erg belangrijk voor haar en gebaseerd op affiniteit. Ook voor respondent drie en vier, Liesbeth en Jurgen, is het burennetwerk belangrijk, maar heeft een lagere mate van sociabiliteit dan het burennetwerk van Paulien. Voor de eerste respondent, Stefan, is het burennetwerk niet zo belangrijk als voor de andere respondenten. Goede communicatie is voor hem belangrijk, maar het heeft een zeer lage mate van sociabiliteit. Voor Stefan is dit netwerk op schaalniveau van binnen de wijk niet erg intensief of belangrijk. Voor de andere drie respondenten is dit burennetwerk echter wel belangrijk. Zij ervaren een hechter gemeenschapsgevoel op dit schaalniveau.

De familienetwerken zijn voor alle respondenten erg belangrijk en erg intensief en gebaseerd op affectiviteit. Wat hierbij opvalt, is dat voor allen de afstand geen obstakel vormt in het onderhouden van de relaties. Een uitzondering hierop is de relatie van Liesbeth met haar zoon in Hamburg. Maar ze spreekt hem wel vaak genoeg. De schaalniveaus van deze netwerken zijn erg verschillend. Maar voor alle respondenten geldt dat de meeste familieleden, waarmee ze het meest contact hebben, buiten de wijk wonen, maar wel in de nabije omgeving van Nijmegen. Dit geldt voor de respondenten eigenlijk ook voor de vriendennetwerken. Voor Stefan geldt dat zijn goede vrienden vlakbij wonen, in een nabijgelegen wijk. Dit zou wel als wijkniveau gezien kunnen worden, omdat het zo dichtbij is. Andere vrienden wonen buiten Nijmegen, maar hiermee is het contact ook intensief. Over het algemeen geldt hetzelfde voor de andere respondenten. Echter valt bij Paulien en Liesbeth op, dat ook enkele burens onder hun vriendennetwerk vallen. Beide hebben

ook vrienden buiten de wijk. Bij Liesbeth beperkt zich dit tot een andere wijk in Nijmegen, maar Paulien heeft ook vrienden verder weg, buiten Nijmegen, wonen.

Het laatste netwerk dat in de theorie aan bod kwam, was het collega-netwerk. Wat echter opvalt, is dat dit voor de respondenten eigenlijk niet belangrijk is. Wel hebben allen een intensief verenigingsleven. Zo zijn Stefan en Paulien lid van verschillende sportverenigingen net buiten de wijk. Liesbeth geeft aan vaker met een vaste groep te kaarten, maar ze mist hiervoor een ontmoetingsplek in de wijk. Jurgen is actief vrijwilliger bij de kerk in Hatert en ervaart hier een sterk gemeenschapsgevoel. Er is bij deze laatste netwerken dus niet letterlijk gekeken naar de bestaande theorie, maar is deze theorie op een andere manier geïnterpreteerd voor de casus.

6. Conclusie en reflectie

In dit laatste hoofdstuk zal getracht worden een antwoord te geven op de hoofdvraag van dit onderzoek. Dit wordt gedaan met de resultaten uit vorig hoofdstuk. Hierna volgt een reflectie op het onderzoek.

6.1 Conclusie

De vraag die in dit onderzoek centraal stond, luidde als volgt:

Van welke gemeenschap(-pen) maken de bewoners van de wijk Hatertse Hei deel uit en in hoeverre komen de grenzen van deze gemeenschap(-pen) overeen met de grenzen van de wijk?

Hierbij zijn verschillende deelvragen opgesteld, die terug te vinden zijn in paragraaf 1.3. In hoofdstuk twee is terug te vinden dat ervoor gekozen is om een gemeenschap te zien als een netwerk dat bestaat uit sociale relaties. Hierbij zijn verschillende soorten netwerken te onderscheiden. Wellman en Leighton (1979) gaan hierbij uit van vier verschillende, namelijk het burennetwerk, het familienetwerk, het vriendennetwerk en het collega-netwerk. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt echter dat hier nog een netwerk aan toe te voegen valt. Zo maken Paulien en Stefan beide onderdeel uit van een netwerk van sociale relaties binnen sportverenigingen. Deze relaties vallen niet echt onder vriendennetwerken, dus zou hier een nieuw soort netwerk gecreëerd kunnen worden. Wel valt te concluderen dat sociale netwerken als gemeenschappen gezien kunnen worden, zoals uit de theorie van Wellman en Leighton naar voren komt. En dat een sociale benadering in plaats van fysieke benadering van gemeenschappen goed werkt. In het vorige hoofdstuk zijn de resultaten van de vier interviews uiteengezet en, hoewel kwalitatief onderzoek niet tot doel heeft om uitspraken te generaliseren, kan hier toch gezien worden dat de uitkomsten van de vier respondenten vrij goed op één lijn liggen. Ze geven allemaal aan dat er weinig tot geen gemeenschapsgevoel heerst in de fysieke grenzen van de wijk, maar wel op kleinere of grotere schaal. De gemeenschappen gaan vaak ver buiten de fysieke grenzen van de wijk, als het op de familie- en vriendennetwerken aankomt. Op kleinere schaal heerst er, voornamelijk voor Paulien, een groot gemeenschapsgevoel binnen de directe omgeving met naaste burens. Wel wordt aangegeven dat er de wens is om meer gemeenschapsgevoel te creëren met een groter deel van de wijk, maar daar kan de wijk niet in voorzien met de huidige voorzieningen. Een mogelijke verklaring die hiervan wordt gegeven, is het missen van een wijkhart. Bij de vraag of gebeurtenissen of

problemen in de wijk effect hebben op het gemeenschapsgevoel, geven alle respondenten aan dat men eigenlijk geen problemen ondervindt in de wijk. Men gaat geen plekken uit de weg en ze zien de aangegeven problematiek vanuit de gemeente Nijmegen rondom de Citroenvlinderstraat niet of nauwelijks. Daardoor sluiten de gegevens uit de wijkmonitor niet aan op de resultaten uit dit onderzoek. Daarom is in dit geval het kwalitatieve onderzoek een mooie aanvulling op het kwantitatieve onderzoek. Toch is het interessant dat sommige respondenten met naaste burens wel een gemeenschap vormen. Dat is dus wel fysiek bepaald, maar dan nog zijn sociale factoren hierin heel belangrijk, zoals affiniteit. Wanneer de problematiek in de wijk nog eens aangehaald wordt, valt te concluderen dat deze wel beaamd wordt door de bewoners, maar dat men hier weinig tot geen last van heeft. De wijk speelt hierdoor geen rol in het gemeenschapsgevoel. Een aanbeveling voor de gemeente Nijmegen om meer gemeenschapsgevoel te creëren zou kunnen zijn om een wijkhart te creëren. Wellicht door het uitbreiden van het jongeren centrum en openstellen voor een breder publiek. Maar of dit effectief zal zijn, is niet met zekerheid te voorspellen, doordat er weinig gemeenschapszin heerst in de wijk. Dit gaat ook weer terug naar het wetenschappelijke debat over de relatie tussen wijk en gemeenschap. De resultaten uit dit onderzoek wijzen uit dat wijk en gemeenschap zeker niet onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en dus niet als "Siamese tweeling" gezien kunnen worden. Die theorie is, zoals Duyvendak (1999) ook zegt, achterhaald.

Wanneer nog eens gekeken wordt naar het gemeenschapsgevoel van de bewoners, kan ook geconcludeerd worden dat de theoretische benadering van gemeenschappen als netwerken een goede basis vormt voor de resultaten uit dit onderzoek. Men geeft aan dat men voornamelijk banden heeft met familie en vrienden. Deze wonen vaak verder weg. Soms in een andere wijk in Nijmegen, maar soms ook buiten Nijmegen. Enkele respondenten geven wel aan een groot gemeenschapsgevoel te ervaren met naaste burens. Hierbij is fysieke locatie wel een bepalende factor, maar Wellman en Leighton (1979) geven daarbij wel als belangrijk argument dat aan fysieke nabijheid alleen geen relatie tot stand hoeft te komen. Andere factoren, zoals affiniteit en sociabiliteit zorgen hier wel voor en zijn doorslaggevend voor het vormen van een band.

Wijk en gemeenschap vallen in grote lijnen dus niet samen voor de bewoners van de Hatertse Hei. Wel vallen er kanttekeningen te zetten bij het schaalniveau van de verschillende netwerken. Zo vallen enkele netwerken buiten de fysieke grenzen van de wijk Hatertse Hei, maar liggen deze wel in de aangrenzende wijken. Zo ziet Jurgen delen van de aangrenzende wijk Grootstal ook als deel van zijn eigen wijk. Voor Paulien en Stefan vallen de netwerken met hun verenigingen ook maar net buiten de wijk Hatertse Hei. Agevraagd kan worden of deze niet toch als gemeenschappen op wijkniveau gezien kunnen worden. Aan de andere kant ziet Liesbeth maar de helft van de Hatertse Hei als 'haar' wijk. Het lijkt erop dat de werkelijke fysieke grenzen van de wijk er niet toe doen

voor deze bewoners van de wijk. Daarom kan de vraag of gemeenschap en wijk samenvallen dus ook anders opgevat worden en is vrij subjectief. Aan de ene kant zou dan gezegd kunnen worden dat wijk en gemeenschap niet overeenkomen, maar aan de andere kant komt een gemeenschap voor een bewoner wel overeen met wat hij of zij ziet als de wijk.

6.2 Reflectie

Er is hier gekozen om kwalitatief onderzoek uit te voeren. Dit was een juiste keuze, maar om betere uitkomsten te krijgen en dus een beter beeld van het gemeenschapsgevoel te verkrijgen, zou uitgebreider onderzoek uitgevoerd moeten worden. Het werven van respondenten ging helaas moeizaam en de non-respons was hoog. Bij een groter onderzoek met daarbij meer beschikbare tijd, zou een grotere groep respondenten geworven kunnen worden. Wellicht zou het ook interessant zijn om een vergelijking te maken met een andere wijk in Nijmegen. De Hatertse Hei kan gezien worden als een woonwijk met weinig voorzieningen. Een vergelijking met een wijk die wel duidelijk een functiemenging heeft en daarbij ook een wijkhart, zou wellicht een heel ander resultaat tot gevolg kunnen hebben. Misschien zou in die andere wijk, het belang van de wijk meer naar voren kunnen komen. Dan zou ook gekeken kunnen worden naar het effect van wijkvoorzieningen op het gemeenschapsgevoel. Dan is er dus sprake van een vergelijkende case study. De werving van respondenten zou dan echter wel gericht moeten worden dan in dit onderzoek. In dit onderzoek was het lastig om een echte duidelijke en goed gegronde steekproef te trekken vanwege het feit dat respondenten moeilijk te vinden waren. Daarom zijn er uiteindelijk weinig eisen gesteld aan de respondenten, hoewel diversiteit alsnog wel belangrijk was. Wanneer de respons hoger zou zijn, zou beter geselecteerd kunnen worden en zouden hier daadwerkelijk eisen aan gesteld kunnen worden, zoals een indeling naar leeftijd, huishouden en een verdeling van respondenten naar waar men in de wijk woont. Nu moest het gedaan worden met de weinige respondenten die wel meegewerkt hebben. Flexibiliteit was dus erg belangrijk in dit onderzoek. Daarbij zou het überhaupt een betrouwbaarder beeld geven wanneer meer respondenten geïnterviewd worden. Als gekeken wordt naar demografie, zou het interessant zijn om per categorie meerdere respondenten te vinden en deze te vergelijken met elkaar. Zo kan er wellicht verschil gevonden worden in de schaal van netwerken voor oudere en jongere mensen. Of in mensen die alleen wonen of samenwonen. In dit onderzoek is slechts één respondent geïnterviewd die in de 65+ categorie valt en voor haar geldt dat ze zich nog steeds door heel Nijmegen verplaatst voor haar sociale relaties. Bij kwalitatief onderzoek is het echter niet gebruikelijk om hypothesen op te

stellen en te toetsen, maar zulke uitspraken kunnen wel gevormd worden bij uitgebreider onderzoek.

Daarnaast, wanneer gekeken wordt naar de interviews, zou een meer ervaren interviewer er meer uit kunnen hebben gehaald. Mensen moeten zich toch openstellen en vragen over hun sociale relaties kan voor sommigen erg persoonlijk zijn. Hier moet ook rekening mee gehouden worden. Daarbij waren de interviewtechnieken niet altijd even goed. Er had meer doorgevraagd kunnen worden over de sociale relaties en er was nog te veel sturing in de vragen. Ook lag er nog te veel focus op de wijk zelf. Het is een leerproces geweest met veel tegenslagen. Er is iedere keer gebruik gemaakt van zelfs de kleinste kansen die gegeven werden. Daardoor kon er toch nog een product geleverd worden met verrassende resultaten. Deze voldoet wellicht niet aan de eisen en verwachtingen die aan het begin van het proces zijn gesteld, maar gezien de omstandigheden toch zeker voldoende.

Ook wanneer de verwerking van het datamateriaal kritisch bekeken wordt, zijn er enkele kanttekeningen te plaatsen. Bij volgend onderzoek is het beter om toch de gehele interviews eerst volledig te transcriberen. Dat maakt het categoriseren makkelijker en overigens ook betrouwbaarder. Dan kan beter gecategoriseerd en gecodeerd worden. Dit zorgt voor meer openheid in het proces en daarom voor meer betrouwbaarheid. Dit begint echter al bij de operationalisatie van de theorie. Het was moeilijk om een duidelijke interviewgide te maken, omdat openheid van de respondent en flexibiliteit van de onderzoeker hier als belangrijk gezien werd. Maar omdat ikzelf nog niet veel ervaring heb in interviewen heb, was het verstandiger geweest om wel meer gestructureerde interviews te houden. Wanneer de theorie vanaf het begin dan beter geoperationaaliseerd wordt, volgt een duidelijkere interviewgide. Waarbij toch bij voorhand al dieper ingegaan wordt op de vragen over verschillende sociale relaties en hun aard en intensiteit. Het idee bij dit onderzoek was om zo open mogelijk te zijn tijdens het interviewen, maar meer structuur had een beter resultaat tot gevolg kunnen hebben. Ook de verwerking van de resultaten had duidelijker gekund. Omdat het schaalniveau van de gemeenschappen als een belangrijk punt gezien wordt, hadden de netwerken van de respondenten niet alleen beschreven, maar ook gevisualiseerd kunnen worden. Dit zou met woorden in een tabel kunnen, maar wellicht ook uitgetekend kunnen worden op een geografische kaart.

Literatuur

- Anderson, B. (1990). *The imagined community: Reflections on the origin and spread of national ism*. London: Verso.
- Blokland-Potters, T. (1995). *Wat stadsbewoners bindt: Sociale relaties in een achterstandswijk*. Kampen: Kok Agora.
- Boeije, H.R. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Amsterdam: Boom.
- Bott, E. (1957). *Family and social network*. London: Tavistock, derde druk 1968.
- Bourdieu, P. (1986). *The Forms of Capital: Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Westpoint, CT: Greenwood Press.
- Creswell, J.W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. Thousand Oaks: Sage.
- Deben, L., & Kees Schuyt, K (2000). *Sociale cohesie in Almere. Sociale samenhang in een jonge stad*. Amsterdam.
- Dijk, A. van (2010). *Wijkgericht werken: geen oplossing voor alle problemen*. Vinddatum: 23-02-2012 op <http://wetenschappelijkbureau.groenlinks.nl>
- Doorn, J.J.A. van (1955). Wijk en Stad: reële integratiekaders? In Groeneman, S. en Jager, H. de (red.), *Staalkaart der Nederlandse Sociologie*, Assen: Van Gorcum.
- Duyvendak, J.W. (1999). Zeven mythen over de wijkaanpak. In: Duyvendak, J.W. en Hortulanus, R. *De gedroomde wijk. Methoden, mythen en misvattingen in de nieuwe wijkaanpak*. Utrecht: Forum. pp. 7-27.
- Gans, H.J. (1991). *People, plans and policies: Essays on poverty, racism and other national urban problems*. New York: Columbia University Press.
- Gemeente Nijmegen (2011), Stads- en wijkmonitor 2011.
- Glaser, B.G., Strauss, A.L. (1967). *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine.
- Hendriks, A. (1974). Economische aspecten van de stadsvernieuwing. *Bouwen en wonen*, 1(6), pp. 1-26.

- Hillery, G.A. (1955). Definitions of community. *Rural sociology*, 20 (2), pp. 111-124.
- Hortulanus, R. (1999). Het beeld van de buurt. In: Duyvendak, J.W. en Hortulanus, R. (1999). *De gedroomde wijk. Methoden, mythen en misvattingen in de nieuwe wijkaanpak*. Utrecht: Forum. Pp. 29-58.
- Kearns, A. en Forrest, R. (2000). Social cohesion and multilevel urban governance. *Urban Studies*, 37(5/6), pp. 995–1017.
- Kearns, A. en Forrest, R. (2001). Social cohesion, social capital and the neighborhood. *Urban studies*, 38(12), pp. 2125-2143.
- Lupi, T. (2005). *Buurtbinding. Van veenkolonie tot VINEX-wijk*. Amsterdam: Aksant.
- Musterd, S. Pater, B. de (1992). *Randstad Holland: Internationaal, regionaal, lokaal*. Assen: Van Gorcum.
- Nisbet, R.A. (1974). *The sociology of Emile Durkheim*. Oxford: Oxford University Press.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2009). *De wijk nemen. Een subtiel samenspel van burgers, maatschappelijke organisaties en overheid*. p. 25.
- Rijksoverheid Nederland (2010). Leefbaarometer. Vinddatum: 27-07-2012, op: www.leefbaarometer.nl
- Scott, J. (1991). *Social network analysis: A handbook*. London: Sage.
- Teunissen, J. (1985). Triangulatie als onderzoeksstrategie in symbolisch interactionistisch onderzoek. In: W. Arts, H. Hilhorst & F. Wester (Eds.), *Betekenis en interactie: symbolisch interactionisme als onderzoeksperspectief* (pp. 82-97). Deventer: Van Loghum Slaterus.
- Teunissen, J. (2005). Kwalitatieve methoden. In: 't Hart, H., Boeije, H., Hox, J. (2005). *Onderzoeksmethoden*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Wellman, B., Leighton, B. (1979). Networks, neighborhoods and communities: Approaches to the study of the community question. *Urban affairs Quarterly*, 14 (13), pp. 363-390.
- Wellman, B. (1996). Are personal communities local? A dumptarian reconsideration. *Social Networks*, 18 (4), pp.347-354.
- Wenger, E. McDermott, R. Snyder, W.M. (2002). *A guide to managing knowledge: cultivating communities of practice*. Boston: Harvard Business School Publishing.

Wikimedia: Kaart Hatertse Hei. Vinddatum 16-06-2012, op:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map_-_NL_-_Nijmegen_-_Wijk_06_Nijmegen-Zuid_-_Buurt_14_Hatertse_Hei.svg

Wilterdink, N. (1993). Ongelijkheid en interdependentie: Ontwikkelingen in welstandsverhoudingen. *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift*, 20 (2), pp. 3-42.

Bijlagen

Bijlage I: Samenvatting uitkomst wijkmonitor

Bijlage II: Interviewguide

Bijlage III: Interviewverslagen

Bijlage I: Samenvatting uitkomst wijkmonitor

In deze bijlage volgt een opsomming van de belangrijkste uitkomsten en een samenvatting van de wijkmonitor van Nijmegen (Gemeente Nijmegen, 2011).

- Bewoners van huuretagewoningen behoren vaak tot sociaal-economisch kwetsbare groepen of vertonen multiproblemen.
- In een aantal flatwoningen relatief zware concentratie huishoudens die extra zorg nodig hebben
- Groot aanbod verouderde, goedkope huurwoningen
- Leefbaarheid Hofjesbuurt en Citroenvlinderstraat onder druk
- Aantal overlast gevende huurders is toegenomen
- Komende jaren meer preventieve aandacht nodig voor de wijk
- Aanzien wijk is achteruit gegaan
- De jaarlijks terugkerende Hatertse Hei Zaterdag in de Heidebloemstraat wordt als een waardevolle en multiculturele dag voor de wijk gezien

Hatertse Hei komt uit de wijkmonitor als een gemiddelde en stabiele wijk. Zo oordelen ook de bewoners van de wijk. Professionals zien sinds 2009 ook een aantal positieve ontwikkelingen, zoals de betrokkenheid van bewoners bij wijkzaken en een nieuwe bewonersorganisatie. Verder benoemen ze diverse sterke punten, zoals de gunstige ligging nabij winkels en ziekenhuis, goede busverbindingen, het nieuwe medisch centrum, het groen in de buurt en de jaarlijkse Hatertse Hei Zaterdag. Een verwachting voor de toekomst is een lichte vergrijzing, maar ook meer jeugd en jongeren.

Daartegenover wijst de monitor ook op aandachtspunten. Zo geven de professionals aan dat er preventieve aandacht moet zijn voor sociale problemen en de kwaliteit van de woningen en de woonomgeving. Het betreft daarbij met name de Hofjesbuurt en de Citroenvlinderstraat en omgeving. Hier bevinden zich flatcomplexen uit de 50-er en 60-er jaren met nogal wat huishoudens die extra zorg nodig hebben en een toenemend aantal overlast gevende huurders. Ook is aandacht gewenst voor de overlast van in de wijk woonachtige laagopgeleide jongeren. Een aandachtspunt op verkeersgebied zijn enkele doorgaande wegen in de wijk, zoals de Jacobslaan. Ook is er sprake van leegstaande winkelpanden, die overigens ook weer mogelijkheden bieden voor nieuwe ondernemers.

Bijlage II: Interviewguide

Woonsituatie

Hoe lang woont persoon er al? Hoe hier terecht gekomen? Waar voorheen gewoond? Hoe lang denkt persoon hier nog te wonen? Hoe is de samenstelling? (met wie woont persoon er?) Hoe ziet dagelijks leven er uit? Gaat persoon naar school/werk? Waar?

Contacten (netwerken en relaties)

Contact met buren, familie vrienden: hoe vaak? Wanneer? Hoe belangrijk? Wie zijn het belangrijkste? Frequentie van de verschillende contacten? Waar wonen de personen waarmee persoon sociale relaties heeft? Hoe intensief zijn de contacten? Is persoon lid van een (sport-)vereniging? Zo ja, waar en hoe intensief? Binnen welke grenzen vallen de meeste contacten? Vallen relaties en netwerken binnen de wijk? Voorziet de wijk in mogelijkheden voor sociale contacten? Vindt persoon sociale (intensieve) contacten in de wijk belangrijk?

Kijk op de wijk

Wat ziet persoon als zijn/haar buurt? Ziet persoon (sociale) problemen in de wijk? Denk hierbij aan de gesignaleerde problematiek rondom Citroenvlinderstraat door gemeente Nijmegen. Heeft persoon hier zelf ervaringen mee? Zijn er plekken in de wijk die persoon mijdt? Hebben de gesignaleerde problemen gevolgen voor de netwerken en sociale contacten van persoon in de buurt? Heeft persoon zelf verbeterpunten? Vindt persoon de wijk een fijne plek om te wonen? Wat is volgens persoon een 'goede buurt'? En heeft persoon dit zelf ervaren?

Bijlage III: Interviewverslagen

Interviewverslag 1: Stefan

Interview met Stefan, op 14 mei 2012. Locatie: St. Jacobslaan. Duur: 40 minuten.

Stefan woont sinds 2005 in zijn hoekwoning aan de St. Jacobslaan in Hatertse Hei. Hiervoor heeft hij in Wijchen gewoond. Hij woont alleen, maar heeft wel een vriendin. De reden dat hij hier is gaan wonen, is omdat hij op zoek was naar een betaalbare woning in een goede wijk van Nijmegen. De eisen die hij hierbij stelde, waren een goede bereikbaarheid, maar toch rustig kunnen wonen. Hij kende verder niemand die in de wijk woonde, maar had wel vrienden en kennissen die net buiten deze wijk woonden. Daarbij geeft hij als pluspunt dat er bij de woning veel ruimte is, zodat hij een kantoor aan huis heeft kunnen creëren. Hij werkt namelijk veel thuis, maar is ook vaak op weg. Dat gaat makkelijk, want de wijk is goed omsloten door wegen en dus makkelijk bereikbaar. Hij zegt daarbij wel dat de St. Jacobslaan soms wat druk is, maar op zich heeft hij hier geen last van.

Het contact met de burens is aardig goed, maar gaat niet echt diep. Hij heeft echter nooit problemen ondervonden. Ze maken wel geregeld een praatje en houden wel rekening met elkaar, maar ze gaan eigenlijk nooit bij elkaar op de koffie en dat hoeft van hem ook niet echt. Hij vindt het echter wel belangrijk dat het contact wat er is, wel goed is. Zo worden er wel afspraken gemaakt wanneer iemand voor overlast zorgt en wordt dit altijd netjes afgehandeld.

Het contact met familie vindt hij echter wel heel belangrijk en onderhoudt hij dus goed. Zijn moeder woont nog in Wijchen dus die afstand is goed te overzien om elkaar nog wekelijks te kunnen zien. Hij gaat dan meestal naar zijn moeder. Hij heeft daarnaast nog een broer en een zus die wel verder weg wonen en hij dus minder vaak ziet. Ze hebben wel contact via telefoon.

Ook zijn vrienden vindt hij erg belangrijk in het dagelijks leven. Deze probeert hij toch iedere week te zien. Een vriend ziet hij soms zelfs meerdere keren per week. Deze woont vlakbij, in de wijk Grootstal en zowat om de hoek bij hem. Andere vrienden zijn na de studietijd toch wat verder weg gaan wonen, maar hier heeft hij toch nog regelmatig contact mee. Het is voor hem geen reden om te gaan verhuizen.

Naast zijn drukke werkleven, vindt hij het belangrijk om in beweging te blijven en is hij dus lid van een tennisvereniging en gaat hij naar een sportschool in de wijk St. Anna. Hij probeert een of twee

keer per week te tennissen of naar de sportschool te gaan. Hij tennist samen met een vriend en op de sportschool komt hij veel mensen uit de buurt tegen.

Wanneer het op de aangegeven problematiek rondom de Citroenvlinderstraat komt, beaamt hij deze. Hij zegt dat veel oorspronkelijke bewoners, die er al sinds de jaren '50-'60 wonen, wegtrekken en hier "voornamelijk allochtonen voor in de plaats komen, die zich niet willen aanpassen." Deze allochtonen zijn voornamelijk Polen die hier komen werken en deze goedkope woningen aangeboden krijgen. Ze zijn niet van plan om hier voor altijd te blijven, dus doen ze geen moeite om de woningen te onderhouden waardoor deze langzaam verpauperen. Daarbij vindt hij de wijk "op sociaal vlak versnipperd." Dit bemoeilijkt het creëren van een band tussen de bewoners. Het valt hem echter wel op dat de oorspronkelijke bewoners met elkaar wel een band hebben, maar deze trekken dus langzaam weg, of overlijden.

Hij vindt het jammer dat er geen wijkhart is. Dat zou de gemeenschapszin wellicht kunnen bevorderen. Er worden wel festiviteiten georganiseerd, maar die trekken voornamelijk mensen aan die niet uit de wijk komen.

Volgens hem moet de wijk meer eenheid krijgen op sociaal en fysiek gebied om meer gemeenschapsgevoel te creëren. Op die manier zullen veranderingen door gemeente om de wijk niet af te laten glijden, ook kans van slagen hebben. Maar hij zegt daarbij wel dat hij zelf niet genoeg een band heeft met de wijk om echt deel uit te willen maken van een gemeenschap in de wijk.

Interviewverslag 2: Paulien

Interview met Paulien, op 4 juni 2012. Locatie: Heiweg. Duur: 35 minuten.

Paulien woont met haar man en dochter (“en kat”) in een twee-onder-een kapwoning aan de Heiweg. Hier woont ze sinds twaalf jaar. Het huis is toen nieuw gebouwd, net als de rest van de huizen die in dit deel van de straat staan. De burens zijn er dus tegelijkertijd met haar komen wonen. Zij en haar man waren op zoek naar een nieuwe woning en wilden rustig wonen, maar toch centraal in Nijmegen. Deze woning vonden ze allebei erg geschikt. Het ligt aan een afgelegen pleintje waar het rustig is en de woning heeft een ruime tuin. Hiervoor woonden ze samen in Grootstal, maar die woning werd wat klein en was ook verouderd. Ze was dus erg bekend met de buurt. Ze heeft vroeger ook zelf al op de St. Jacobslaan gewoond.

Ze werkt zelf ongeveer 24 uur per week, maar is op woensdagmiddag altijd vrij, zodat ze thuis kan zijn voor haar dochter. Haar dochter zit op de basisschool in de aangrenzende wijk St. Anna. Er is geen basisschool in de buurt en dat vindt ze wel jammer, omdat ze nu best een drukke weg over moeten steken (Slotemaker de Bruineweg). Er wonen wel een aantal kinderen in de buurt, maar die gaan bijna allemaal naar een ander basisschool in Brakkenstein of Grootstal. Ze heeft wel contact met de ouders van kinderen uit de klas van haar dochter. Haar dochter heeft wel een paar vrienden in de buurt wonen, maar de meeste vrienden wonen in St. Anna. Ook geeft ze aan dat er sowieso weinig plekken in de buurt zijn waar de kinderen buiten kunnen spelen. Het contact met andere kinderen in de wijk wordt dus niet echt bevorderd.

Het contact met de naaste burens is erg goed. Ze wonen er dan ook allemaal al even lang en een buurvrouw heeft tegelijk met haar een kind gekregen: “dat scheidt toch een band”. Daarbij ziet ze haar burens toch wel als vrienden. Ze komen bij elkaar op verjaardagen, organiseren geregeld gezamenlijke feestjes zoals barbecues. Daarbij zegt ze ook dat haar burens een sleutel van haar huis hebben. Wanneer ze bijvoorbeeld op vakantie gaan, verzorgen de burens dan de kat en de rest van het huis. Ook voor klusjes staan ze voor elkaar klaar. Ook wanneer de kinderen voor op straat spelen, houden ze elkaars kinderen wel in de gaten. Er heerst een groot gevoel van vertrouwen. De burens die verder weg wonen, kent ze eigenlijk niet. Misschien enkelen van gezicht. Dit vindt ze op zich wel jammer, want ze vindt het toch fijn om de mensen te kennen die in de buurt wonen. Wel heeft ze het idee dat er in de buurt niemand zo’n goede band heeft met de burens zoals zij dat heeft in haar straat.

Zij, haar man en haar dochter zijn alle drie lid van verschillende sportverenigingen. Haar dochter speelt fanatiek tennis in Malden en haar man sport in Dukenburg. Daar squasht hij. Zijzelf doet

aan hardlopen. Ze is lid van een vereniging in Brakkenstein. Ze probeert toch zeker een keer per week bij de vereniging te lopen en daarnaast nog een keer zelf. Onlangs kwam ze er achter dat een vrouw met wie ze vaak samen rent op de vereniging bij haar om de hoek woont. Ze had haar niet eerder in de buurt gezien, dus dat vond ze toch wel opmerkelijk. “Dat iemand praktisch naast je woont, maar dit nooit hebt geweten.” Nu rent ze nog regelmatig met haar samen. Ze hebben met het gezin dus een druk sportleven en zijn ook ieder weekend met haar dochter bij de tennisbaan. Daar is het contact met andere ouders erg leuk, maar ze heeft geen behoefte om die personen buiten die sportgelegenheden ook te zien.

Haar vrienden en familie wonen allemaal verspreid over Nijmegen of verder weg. Dit ziet ze niet als een minpunt. De afstand ziet ze ook niet als eventuele reden om te verhuizen. Ze ziet haar vrienden en familie toch geregeld en met de auto is de afstand niet groot. Het contact is belangrijk voor haar en onderhoudt ze dus ook goed. Afwisselend komen vrienden en familie bij haar of zij gaat naar hen.

Als het op de voorzieningen in de buurt aan komt, geeft ze als pluspunt het vernieuwde gezondheidscentrum in de wijk. Ook supermarkten zijn in de buurt. Ze mist alleen een boekenzaak in de buurt. Ook mist ze een wijkhart. Ze zegt dat ze het fijn vindt dat er op kleine schaal wel een gemeenschap is, maar dit mist op grotere schaal. Er wordt wel ieder jaar een straatfeest georganiseerd, maar “daar komen vooral mensen van buiten de buurt en het publiek is ook niet echt haar publiek.” Het is een echt volksfeest en ze zou liever iets anders zien wat voor iedereen toegankelijk is en ook echt voor de wijkbewoners is. Er is wel een jongerencentrum, de Mixx, maar hier zouden bijvoorbeeld ook andere activiteiten georganiseerd kunnen worden voor een breder publiek, zoals workshops en dergelijke. Ook vindt ze het jammer voor haar dochter dat er helemaal geen plekken zijn in de buurt waar ze kan spelen. Er is geen groen en ook geen speeltuintje.

Ze bemerkt de problematiek rondom de Citroenvlinderstraat niet. Ze komt er ook eigenlijk nooit echt, hoewel ze er vlakbij woont. “Er staat me wel iets bij dat er ooit iemand is vermoord en dat er wietplantages zijn aangetroffen, maar daar merk je eigenlijk niets van.”

Interviewverslag 3: Liesbeth

Interview met Liesbeth, op 11 juni 2012. Locatie: Libellenstraat. Duur: 50 minuten

Liesbeth is een getrouwde vrouw van 65+ en woont met haar man al zo'n 20 jaar in de wijk. Sinds ongeveer zes jaar in dit huis en voorheen aan de St. Jacobslaan. Daarvoor woonde ze met haar gezin in de aangrenzende wijk Grootstal. Ze was dus al bekend met de buurt en kende veel mensen die er al woonden. Zij en haar man wonen in een rijtjeshuis en willen er zo lang blijven wonen als hun gezondheid dit toestaat. Wel komt er wekelijks iemand van de thuiszorg poetsen. Dit vindt ze zelf niet echt nodig, maar wel zo gezellig. Mochten ze naar een verzorgingshuis moeten verhuizen, hopen ze wel in de buurt te blijven wonen, want: "alles wat we nodig hebben, is hier te vinden. We zijn hier allebei opgegroeid en wonen al zo lang hier. Dit is ons thuis. Al onze vrienden wonen hier. We wonen hier graag." Op de vraag hoe ze hier terecht zijn gekomen, zegt ze dat ze zochten naar een kleinere woning, omdat hun kinderen toch al uit huis waren. Daarbij wilden ze niet meer aan de drukke St. Jacobslaan wonen. Het huis aan de libellenstraat was van een dochter van een kennis en stond al langer te koop. Er hoefde niets aan te gebeuren, dus was de keuze snel gemaakt. Ook hielp de ligging van het huis en de tuin bij de keuze. Het ligt aan een rustige straat, waar toevallig ook een goede vriendin van haar woont. Die ziet ze dan ook een aantal keren per week, dan gaan ze "gezellig bij elkaar op de koffie." Met haar vriendin deelt ze veel. Ze kennen elkaar dan ook al vanaf hun jeugd. Als ze hulp nodig heeft, staat ze voor haar klaar en andersom. Zo geeft ze het voorbeeld toen de man van haar vriendin overleed, drie jaar geleden. Ze was niet alleen haar emotionele steun, maar dacht ook aan de praktische zaken bij het regelen van de uitvaart en alles daarna. Haar vriendin heeft geen kinderen, dus staat er min of meer alleen voor. Als er klusjes in huis moeten gebeuren, staat Liesbeth's man vaak klaar.

Haar man is gepensioneerd en was voorheen vrachtwagenchauffeur. Hij was dus vaak weg. Zij is altijd huismoeder geweest en was lange tijd overblijfmoeder. Nu zitten ze allebei thuis, "maar niet achter de geraniums, hoor." Ze zorgen allebei dat ze niet vastroesten. Ze vinden het echter jammer dat er zo weinig is voor de oudere mensen in de buurt. Als ze willen kaarten, gaan ze vaak bij iemand thuis zitten of in een verzorgingshuis. Via via leer je altijd nieuwe mensen kennen om een potje mee te kaarten. Meestal in de aangrenzende wijken, zodat ze er makkelijk kunnen komen. Maar ze zouden het fijn vinden als er voor de ouderen een ontmoetingsplek zou zijn in de buurt. Er is alleen een jongeren centrum. Ze zegt dat het toch steeds moeilijker wordt om je te verplaatsen en de wereld dus eigenlijk steeds kleiner wordt. Als ze "naar de stad gaat", neemt ze de bus. Die is er zo. Ze gaat wekelijks naar de markt in het centrum. Na haar boodschappen gaat ze dan vaak even op de koffie met een kennis die in Hengstdal woont. Ze ontmoeten elkaar dan in het

centrum. Ze kennen elkaar via een zus van haar. Eigenlijk komen ze zelden bij elkaar thuis. Ze vindt het contact goed zo. Het gaat niet zo diep als bij echte vriendinnen, maar ze nemen elkaar wel in vertrouwen en “ het is gewoon leuk om af en toe even bij te praten over elkaars leven.

Samen met haar man heeft ze vier kinderen. Drie daarvan hebben ook kleinkinderen. Nu 8 in totaal. Haar kinderen wonen echter niet meer echt in de buurt, dus moet er echt afgesproken worden als ze elkaar willen zien. Ze vallen soms wel nog zomaar binnen. Gemiddeld ziet ze haar kinderen zo een keer in de een a twee weken. Behalve haar jongste zoon, die woont namelijk in Duitsland. Vlakbij Hamburg. Die ziet ze ongeveer vier keer per jaar. Veel te weinig volgens haar, maar hij heeft het goed daar. Ze bellen wel geregeld even. De andere drie wonen wel dichterbij: in Beuningen, Arnhem en in Lent.

Het contact met haar burens is erg goed. Aan de ene kant woont een jong gezin en aan de andere kant een alleenstaande man. Ze komen wel eens bij elkaar op de koffie en er zijn eigenlijk nooit problemen. Als iemand een feestje heeft of er is geluidsoverlast, hoeft ze maar aan te bellen en het wordt opgelost. Er is nog nooit ruzie geweest en mocht het nodig zijn, zullen ze elkaar ook wel helpen bij kleine klusjes of iets dergelijks. En uiteraard zeggen ze elkaar altijd even gedag als ze elkaar tegenkomen. Goed contact met de burens vindt ze belangrijk, al hoeven ze nu ook weer niet elkaars beste vrienden te zijn. Ook de burens van haar vorige huis waren vriendelijk. Altijd goed contact me gehad.

Bij de vraag wat zij als haar buurt ziet, noemt ze niet de hele wijk, maar ziet ze de St. Jacobslaan als grenslijn. Het stuk van deze weg tot aan de St. Annastraat beschouwt ze niet als haar ‘buurt’. Ze weet wel dat dit nog bij de wijk hoort, maar hier komt ze eigenlijk zelden. Al de mensen die ze kent, wonen aan de andere kant van de St. Jacobslaan, in de hofjesbuurt, of ze wonen buiten de wijk. Ze ziet eigenlijk geen sociale problemen in de wijk, ook niet bij de genoemde Citroenvlinderstraat. Ze durft gewoon alleen over straat in de hele wijk en ook ’s nachts. Wel vindt ze het jammer dat er zo weinig groen is en dat er geen ontmoetingsplek is. Al met al woont ze er heel graag en zal er niet snel weggaan.

Interviewverslag 4: Jurgen

Interview met Jurgen, op 21 juni 2012. Locatie: Daggauwoogstraat. Duur: 45 minuten.

Jurgen is een man van 58 jaar en woont met zijn (studerende) zoon in een hoekwoning aan de Daggauwoogstraat. Zijn dochter, die net als zijn zoon studeert, woont sinds een tijd om de hoek op kamers in de Heidevenstraat. Jurgen woont sinds 15 jaar in dit huis. Deze woning is hem toegewezen nadat hij was gescheiden van zijn vrouw. Hij was bekend met de buurt, omdat hij zelf in de aangrenzende wijk Grootstal is opgegroeid. Voor hij in zijn huidige woning woonde, woonde hij met zijn gezin in Dukenburg. Hij is helaas sinds twee jaar werkloos. Hij heeft bij de ABN Amro bank gewerkt en heeft nog wel geregeld contact met zijn vroegere collega's. Hij zou graag nog wel willen werken, maar dat is helaas moeilijk. Hij is daarbij ook hypermobiel, waardoor te veel fysieke inspanning bemoeilijkt wordt. Maar omdat hij het belangrijk vindt om niet doelloos thuis te zitten, doet hij nog wel aan vrijwilligerswerk. Zo is hij verbonden aan de Heilige Drie-eenheid van Nijmegen. En dan met name aan de parochie in Hatert. Hij zegt daarbij ook: "De parochie in Hatert is eigenlijk nog de enige parochie die ernaar streeft om een echte kerkgemeenschap te vormen." Dit ervaart hij zelf als belangrijk en waardeert hij ook. Op de vraag of hij niet liever een parochie dichterbij huis zou zien, zegt hij dat het hem niet zo veel uit maakt. Hij vindt het vooral belangrijk dat er een gemeenschapsgevoel heerst onder de vrijwilligers en kerkgangers.

Het contact met zijn burens is gelukkig erg goed. Er wonen voornamelijk oudere mensen in de rij waar hij woont. Toen hij er met zijn kinderen kwam wonen, werd hier enthousiast op gereageerd. De kinderen van de burens waren allemaal net het huis uit, dus de burens vonden het leuk dat er weer kinderen in de buurt kwamen. Waar nu parkeerplaatsen zijn, waren destijds grasvelden gelegen waar de kinderen konden spelen. Hij merkt daar ook aan dat het buurtje aan het vergrijzen is. In de etagewoningen tegenover en naast zijn woningen is de bewoning erg variërend. bewoners wisselen vaak en er is weinig controle en overzicht op wie er komt wonen. Daar wonen dus vaker mensen die voor overlast zorgen, maar daar merkt hij zelf weinig van. Iedereen zegt wel altijd gewoon even hallo.

Het contact met zijn directe buurman is erg goed. Het is inmiddels al een wat oudere man, dus hij kan niet alle klusjes zelf meer doen. Daar helpt Jurgen hem geregeld mee. Ook het snoeien van bijvoorbeeld de heggen, doen de burens allemaal samen. Ook wordt er regelmatig koffie gedronken. Misschien wordt dit burenscontact ook wel versterkt door het feit dat het straatje wat afgelegen en afgesloten ligt van de rest van de buurt. Hij kan dit burenscontact erg waarderen.

Ook zijn dochter komt nog regelmatig bij hem langs. Maar meestal gaat hij alleen naar haar “als er weer eens klusje moet gebeuren. Ze is toch nog een beetje afhankelijk van haar vader.” Zijn eigen ouders wonen ook in Nijmegen. Zijn zus en zwager wonen vlakbij zijn ouders, dus bezoek wordt vaak gecombineerd. Zijn familie ziet hij zeker een keer per week. Hij vindt dit belangrijk, “maar vooral zo gezellig.”

Bij de vragen over de wijk, geeft hij aan dat hij de wijk niet als aparte wijk beschouwt, maar Grootstal en Hatertse Hei als een wijk ziet. Alle voorzieningen, zoals supermarkten, liggen toch in de buurt. Hij benadrukt ook dat de Hatertse Hei wel echt een ‘woonbuurt’ is. Wel mist hij een grote boekenzaak in de buurt. De problematiek rond de Citroenvlinderstraat merkt hij niet op, hoewel hij er toch vlakbij woont. Hij kan zich wel voorstellen dat de bewoners van de etagewoningen als sociaal problematisch gezien kunnen worden, maar hij heeft hier geen last van. Hij noemt alleen een klein incident dat iemand een keer een krat uit zijn tuin had gestolen voor het statiegeld. “Terwijl mijn achterdeur gewoon open stond. Het gaat dus echt om kruimeldiefstal. Daar heb ik geen last van. “ De meeste mensen die buiten zijn straat wonen, kent hij van gezicht en begroet hij ook altijd. Hij voelt zich altijd wel veilig in de wijk.

Hij benadrukt nogmaals dat hij hier niet uit eigen keuze is komen wonen, maar dat hem zeker wel bevalt hier. Hij ziet zichzelf niet verhuizen in de komende jaren. Maar dat heeft natuurlijk ook met zijn eigen situatie te maken. Maar desondanks woont hij hier goed. “Alles is dichtbij: ik ben zo met de fiets in de stad en ook in Hatert. Of bij de winkel.”